

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedra**

Gretos Jočytės,
V kurso, baudžiamosios justicijos
studijų šakos studentės

Magistro darbas
Bausmės vykdymo atidėjimo probleminiai aspektai

Vadovas: prof. dr. Jonas Prapiestis
Recenzentė: lekt. dr. Justyna Levon

Vilnius, 2016

TURINYS

IŽANGA	3
1. BAUSMĖS VYKDYMO ATIDĖJIMO INSTITUTAS BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS SISTEMOJE	7
1.1. Bausmės vykdymo atidėjimo samprata	7
1.2. Bausmės vykdymo atidėjimo raida.....	10
1.3. Bausmės vykdymo atidėjimas užsienio valstybių baudžiamojoje teisėje	13
2. BAUSMĖS VYKDYMO ATIDĖJIMO SĄLYGOS	20
2.1. Asmens nuteisimas už tam tikro pavojingumo nusikalstamos veikos padarymą	20
2.2. Laisvės atėmimo bausmės paskyrimas asmeniui padariusiam nusikalstamą veiką	25
2.3. Pakankamas pagrindas manyti, kad bausmės tikslai bus pasiekti ir įgyvendinti be realaus bausmės atlikimo	29
3. BAUSMĖS VYKDYMO ATIDĖJIMO TAIKYMO BEI VYKDYMO YPATUMAI IR TEISINĖS PASEKMĖS	33
3.1. Kitos bausmės vykdymo atidėjimo taikymo teismų praktikoje problemos.....	33
3.2. Bausmės vykdymo atidėjimo vykdymas: vykdymo proceso problemos.....	39
3.3. Asmenų, kuriems atidėtas bausmės vykdymas, teisinė padėtis.....	54
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	57
SANTRAUKA	59
SUMMARY	60
LITERATŪROS SĄRAŠAS	61

IŽANGA

Nors Europos Sąjungos, tarptautinės teisės aktai¹ skatina imtis priemonių, kurios padėtų mažinti įkalinimo įstaigose esančių asmenų skaičių, tačiau Lietuvos Respublikos baudžiamoji politika yra viena griežčiausių Europoje ir kalinių skaičius Lietuvoje yra, taip pat, vienas didžiausių Europoje².

Sprendžiant šią aktualią problemą bei stengiantis kiek įmanoma labiau atsižvelgti į Tarptautinės teisės aktuose įtvirtintas nuostatas, kuriomis siekiama mažinti laisvės atėmimo bausmės skyrimo atvejus bei skatinti alternatyvių priemonių šiai bausmei taikymą, Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Vyriausybė) 2007 m. vasario 21 d. nutarimu³ buvo patvirtinta probacijos sistemos Lietuvoje koncepcija ir jos įgyvendinimo priemonių planas. Šios koncepcijos tikslas – sumažinti laisvės atėmimo vietose esančių asmenų skaičių, nusikalstamų veikų recidyvą, skatinti efektyvesnę nuteistų asmenų pataisymo procesą, didinti galimybes nusikalstamų veikų prevencijai įgyvendinimui bei užtikrinti visuomenės saugumą.

Remiantis šiuo Vyriausybės nutarimu ir juo patvirtinta minėta koncepcija, 2011 m. gruodžio 22 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas⁴ (toliau – Probacijos įstatymas), kuriuo buvo nustatyta bausmės vykdymo atidėjimo instituto vykdymo sąlygos bei tvarka. Tai pagrindinis teisės aktas, kuriuo remiasi Probacijos tarnybos, vykdydamos probuojamųjų priežiūrą.

¹ Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 1990 m. gruodžio 14 d. rezoliucija “Minimalios standartinės taisyklės dėl priemonių, nesusijusių su laisvės atėmimu” (Tokijo taisyklės, 1990), Nr. 45/110. [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. vasario 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r110.htm>.

Europos Tarybos Ministrų komiteto 1992 m. spalio 19 d. rekomendacija “Europos taisyklės dėl visuomeninio pobūdžio sankcijų ir priemonių” (Europos taisyklės, 1992), Nr. R (92) 16. [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. vasario 28 d.]. Prieiga per internetą: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2622598&SecMode=1&DocId=605174&Usage=2>.

Taip pat žiūrėti: SAKALAUSKAS, G. (et al). „Probacijos modelio sukūrimas Lietuvoje. I dalis.“ Situacijos analizė. *Teisės institutas*. 2002 m., p. 24-31.

² Remiantis Europos Sąjungos nusikalstamumo statistikos duomenimis per 2007-2009 metų ir 2010-2012 metų laikotarpius daugiausia kalinių vienam gyventojui buvo trijose Baltijos jūros regiono valstybėse narėse: Latvijoje, Lietuvoje ir Estijoje: Latvijos rodikliai per šiuos laikotarpius iš esmės nekito, Lietuvos – padidėjo, o Estijos – sumažėjo. Lietuvoje 2012 m. pradžioje laisvės atėmimo vietų įstaigose buvo apie 10 tūkstančių asmenų. [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Crime_statistics/lt.

Lietuvoje atliktų mokslinių tyrimų rezultatai (2014 m.) rodo, kad 50 procentų visų nuteistų asmenų galiausiai yra įkalinami laisvės atėmimo vietų įstaigose. Toks didelis nuteistų asmenų skaičius liudija santykinai griežtą ir vis dar į laisvės atėmimo bausmę orientuotą baudimo politiką.

³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. vasario 21 d. nutarimas “Dėl Probacijos sistemos Lietuvoje koncepcijos ir probacijos sistemos Lietuvoje koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo”. Nr. 220. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 27-989.

⁴ Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 4-108.

Aukščiau pateikti teisės aktai, Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas⁵ (toliau – BK) bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kuriama praktika, bausmių vykdymo atidėjimo klausimu, padeda įgyvendinti minėtos koncepcijos tikslus, skatina teismus keisti laisvės atėmimo bausmę kitomis, alternatyviomis priemonėmis. Viena iš tokių priemonių yra, būtent, bausmės vykdymo atidėjimas.

Temos aktualumas. Nagrinėjama tema Lietuvos teisės mokslo literatūroje rašoma nemažai, nes bausmės vykdymo atidėjimo institutas yra Lietuvos Respublikos BK bendrosios dalies sudėtinė dalis. Tačiau dažniausiai minėtoje literatūroje šis institutas bei jo taikymas tik aptariamas bendrais aspektais, o didesnių problemų, susijusių su šiuo institutu, teisės mokslo literatūroje nėra analizuojama. Kita vertus, šio instituto reglamentavimas nuo naujojo Lietuvos Respublikos BK (2000 m. spalio 25d. redakcija) įsigaliojimo keitėsi ne vieną kartą. Buvo siekiama patobulinti patį institutą bei jo taikymą ir išspręsti kylančias problemas, kas taip pat rodo, šio instituto aktualumą. Be to, bausmės vykdymo atidėjimo institutas yra tiesiogiai susijęs su sunkiausia Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo numatyta bausme – laisvės atėmimo bausme. Tiksliau, tai tam tikra alternatyva laisvės atėmimo bausmei, kuria siekiama tų pačių tikslų įgyvendinimo, ir vertinant bei analizuojant paskutiniųjų metų Lietuvos teismų praktiką, galima teigti, kad teismai dažnai taiko šią alternatyvą. Kitaip tariant, praktine prasme šis institutas taip pat yra labai svarbus, būtent dėl to, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ne vieną kartą yra pateikęs išaiškinimus, dėl šio instituto taikymo. Be to, buvo priimtas Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas, kuris reglamentuoja šio instituto vykdymą, nustato šio vykdymo sąlygas ir kitą tvarką. Taip pat, pabrėžtina, jog be bendrų šio instituto taikymo nuostatų pilnamečiams ir nepilnamečiams asmenims, pastarųjų asmenų atžvilgiu Lietuvos Respublikos BK numato tam tikrus ypatumus. Todėl svarbu atkreipti dėmesį į atvejus bei situacijas, kuomet kyla sunkumų tinkamai taikant bei vykdant bausmės vykdymo atidėjimą ir pabandyti surasti galimus sprendimo būdus situacijai gerinti. Šiame darbe, būtent, ir stengiamasi gilintis į tai, kokios problemos dažniausiai kyla taikant šį institutą bei su kokiais sunkumais susiduriama bausmės vykdymo atidėjimo vykdymo stadijoje ir kaip stengiamasi (ar reikėtų stengtis) spręsti šias problemas.

Darbo originalumas. Šiame darbe pateikiami ir analizuojami pagrindiniai ir daugiausia klausimų keliantys bausmės vykdymo atidėjimo probleminiai aspektai, tiek Lietuvos Respublikos BK 75 straipsnio, tiek 92 straipsnio prasme. Taip pat, analizuojami Prancūzijos, Vokietijos, Estijos, Ukrainos, Rusijos ir Baltarusijos baudžiamieji įstatymai

⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.

ir juose įtvirtinti šio instituto ypatumai. Be to, pateikiama išsami Probacijos tarnybų naudojamos Lietuvos nuteistųjų pakartotinio nusikalstamumo rizikos veiksnių vertinimo metodikos *OASys* apžvalga bei trumpa statistika, rodanti, kiek per 2014 m.⁶ bei 2015 m.⁷ nuteistų asmenų probacija panaikinta, kiek paskirta papildomų poveikio priemonių probuojamiesiems. Šis darbas, palyginti su kitais magistro baigiamaisiais darbais yra originalus tuo, kad šiame darbe stengiamasi atskleisti bausmės vykdymo atidėjimo instituto problematiką, analizuojant ne tik instituto taikymo sąlygas, jo vykdymo ypatumus, bet ir išsamiai aprašant bei vertinant Probacijos įstatymo taikymo ir Probacijos tarnybų veiklos ypatybes.

Darbo tikslas. Kiek įmanoma išsamiau atskleisti ir išanalizuoti bausmės vykdymo atidėjimo instituto, jo taikymo bei vykdymo problemas, kylančias tiek teorijoje, tiek praktikoje, remiantis Lietuvos Respublikos teisės aktais, teisės mokslo literatūra, teismų praktika bei užsienio šalių baudžiamaisiais įstatymais.

Darbo uždaviniai. Šiame darbe keliami tokie uždaviniai:

1. Atskleisti bausmės vykdymo atidėjimo instituto sampratą, jo raidos istoriją bei užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtinto šio instituto ypatumus;
2. Išnagrinėti bausmės vykdymo atidėjimo taikymo sąlygas, įvertinti jų taikymo praktikos problemas;
3. Išanalizuoti šio instituto vykdymo ypatumus bei išskylančias teises pasekmes.

Objektas. Šio darbo objektas – bausmės vykdymo atidėjimo probleminiai aspektai. Nagrinėjant šio instituto taikymo probleminius aspektus, labai svarbu aptarti pačią instituto sampratą bei apžvelgti ir įvertinti jo raidą, taip pat palyginti šį institutą su atitinkamais institutais užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose. Be to, būtina analizuoti bausmės vykdymo atidėjimo instituto taikymo bei vykdymo sąlygas ir, žinoma, nevykdymo ar netinkamo vykdymo sukeliamas teises pasekmes, ne tik teoriniu, bet ir praktiniu aspektu.

Tyrimo metodai. Šiame darbe naudojami istorinis, aprašomasis, loginis – sisteminis, lyginamasis, mokslinės literatūros ir teisės aktų analizės metodai.

⁶ Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos biudžeto planavimo skyriaus Darbo su asmenimis, esančiais apygardų probacijos tarnybų priežiūroje, ataskaita, 2014 m. sausio – gruodžio mėn. duomenys. [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. vasario 21 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/kalejimu-departamentas/veikla/ataskaitos/metines.html>>.

⁷ Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos biudžeto planavimo skyriaus Darbo su asmenimis, esančiais apygardų probacijos tarnybų priežiūroje, ataskaita, 2015 m. sausio – gruodžio mėn. duomenys [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. vasario 21 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/kalejimu-departamentas/veikla/ataskaitos/metines.html>>.

Istorinis metodas padeda atskleisti, kokios yra bausmės vykdymo atidėjimo instituto ištakos, kaip kito jo samprata bei įgyvendinimas.

Aprašomasis metodas darbe naudojamas analizuojant konkrečias bausmės vykdymo atidėjimo problemas, o tiksliau išskiriant ir apibūdinant svarbius aspektus, kurie padeda tirti ir analizuoti viso instituto problematiką.

Loginis – sisteminis metodas padeda apibendrinti teismų praktiką ir joje pateiktą informaciją, pasitelkiant atsitiktinai pasirinktų apylinkių ir apygardų teismų nuosprendžius, nutartis bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamosiose bylose.

Lyginamasis metodas naudojamas darbe siekiant palyginti Lietuvos Respublikos bei kai kurių kitų užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtinto šio instituto ypatumus.

Mokslinės literatūros ir teisės aktų analizės metodas naudojamas analizuojant mokslinę literatūrą, parašytą įvairių autorių, nagrinėjančių bausmės vykdymo atidėjimo probleminius aspektus.

Svarbiausi šaltiniai. Darbe remiamasi svarbiausiais Lietuvos Respublikos teisės aktais, t.y. Lietuvos Respublikos Konstitucija, įstatymais bei poįstatyminiais teisės aktais. Taip pat, šiai temai analizuoti labai svarbūs Lietuvos teisės mokslininkų, tokiu kaip: A. Abramavičius, A. Drakšienė, R. Drakšas, J. Levon, V. Piesliakas, G. Sakalauskas ir kt., darbai, Lietuvoje patvirtintos metodikos, užsienio šalių baudžiamieji įstatymai bei Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo, apygardų bei apylinkių teismų praktika.

Šį magistro darbą struktūriškai sudaro: įvadas, trys dėstomosios dalys, išvados ir pasiūlymai, sraukta bei literatūros sąrašas. Pirmoje dalyje pateikiama bausmės vykdymo atidėjimo samprata, raida bei užsienio valstybių baudžiamųjų įstatymų ypatumai. Kitaip tariant, ši dalis apima bendruosius instituto klausimus ir su jais susijusias problemas. Antroje dalyje analizuojamos šio instituto taikymo sąlygos bei su jomis susijusios problemos. Trečioje dalyje vertinami šio instituto vykdymo probleminiai aspektai, Probacijos tarnybų veiklos ypatumai bei kylantys sunkumai ir šio instituto keliami teisiniai padariniai bei jų problematika.

Darbo pabaigoje pateikiamos suformuluotos išvados bei pasiūlymai.

1. BAUSMĖS VYKDYMO ATIDĖJIMO INSTITUTAS BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS SISTEMOJE

Bausmės vykdymo atidėjimo samprata

Bausmės vykdymo atidėjimas – tai, visų pirma, toks baudžiamosios teisės bendrosios dalies institutas, kuris leidžia asmeniui, nuteistam laisvės atėmimo bausme ir atitinkančiam įstatymo numatytas sąlygas, atidėti bausmės vykdymą. Baudžiamosios teisės literatūroje nėra vieningos nuomonės apie šio instituto vietą Lietuvos baudžiamojoje teisėje. Vieni autoriai tvirtina⁸, kad bausmės vykdymo atidėjimas – tai baudžiamojo poveikio priemonė. Pagal šį aiškinimą, ankstesniame BK įtvirtintas nuosprendžio vykdymo atidėjimas, lygtinis nuteisimas bei lygtinis nuteisimas laisvės atėmimu, privalomai įtraukiant nuteistąjį į darbą, taip pat yra baudžiamojo poveikio priemonės. Kitų mokslininkų nuomone⁹, bausmės vykdymo atidėjimo prigimtis įvairiu laiku buvo aiškinama skirtingai – kaip bausmės rūšis, atleidimo nuo bausmės rūšis arba kaip ypatingas bausmės vykdymo būdas. Siekiant išsiaiškinti tokių skirtingų nuomonių tikslingumą, toliau kiekviena iš jų yra vertinama atsižvelgiant į bausmės vykdymo atidėjimo instituto vietą Lietuvos Respublikos BK.

Kalbant apie pirmąją nuomonę, svarbu, kad šiuo metu galiojantis BK baudžiamojo poveikio priemonių paskirtį numato kaip siekį padėti įgyvendinti bausmės tikslus bei numato konkrečias baudžiamojo poveikio priemones, kurios gali būti skiriamos kartu su bausme, taip pat atleidžiant asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės, atidėjus bausmės vykdymą arba lygtinai paleistam iš pataisos įstaigos asmeniui (Lietuvos Respublikos BK 67 straipsnis). Baudžiamojo poveikio priemonės ir jų skyrimas numatyti BK IX skyriuje, kai tuo tarpu bausmės vykdymo atidėjimas numatomas X skyriuje. Be to, paties BK 75 straipsnio (kuris įtvirtina bausmės vykdymo atidėjimą) 2 dalyje, numatyta, kokias konkrečias baudžiamojo poveikio priemones bei pareigas teismas gali paskirti asmeniui, atidėjus bausmės vykdymą. Visa tai rodo, kad bausmės vykdymo atidėjimo negalime tapatinti su baudžiamojo poveikio priemonėmis. Nors ir šio instituto prasmė, tikslas bei skyrimo pagrindai yra susiję su baudžiamojo poveikio priemonėmis, tačiau minėtos priemonės yra tik pagalbinės, įgyvendinat bausmės vykdymo atidėjimo tikslus.

⁸ ABRAMAVIČIUS, A., *et al.* *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 447.

⁹ PIESLIAKAS, V. *Baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Aplinkybės, darančios įtaką baudžiamajai atsakomybei, ir nusikalstamos veikos teisiniai padariniai*. Vilnius: Justitia 2008, p. 384.

Kitaip tariant, bausmės vykdymo atidėjimas yra savarankiškas institutas, kurį teismas skiria savo nuožiūra įvertinęs visas bylos aplinkybes bei turėdamas pakankamą pagrindą manyti, jog bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo, o baudžiamojo poveikio priemonės negali būti skiriamos be įstatyme aiškiai numatyto pagrindo. Toks pagrindas, kaip jau buvo minėta, gali būti – kartu su bausme, atleidus nuo bausmės ar baudžiamosios atsakomybės, atidėjus bausmės vykdymą ar lygtinai paleidus asmenį iš pataisos įstaigos.

Aiškinimas, jog bausmės vykdymo atidėjimas yra bausmės rūšis, taip pat ydingas. „Bausmė yra valstybės prievartos priemonė, skiriama teismo nuosprendžiu nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą padariusiam asmeniui“ (Lietuvos Respublikos BK 67 straipsnis). Šio instituto formuluotė aiškiai nurodo, kad teismas ištyręs visas bylai reikšmingas aplinkybes priima nuosprendį nuteisti asmenį, padariusį nusikalstamą veiką, arba jį išteisinti, ir pirmuoju atveju skiria asmeniui bausmę. Ir tik paskyrus asmeniui bausmę, teismas savo nuožiūra gali atidėti bausmės vykdymą, jei mano, kad bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo, t.y. bausmės vykdymo atidėjimas negali egzistuoti, jei nėra paskirtos konkrečios bausmės, kurią galima būtų atidėti. Taigi, darytina išvada, jog bausmės vykdymo atidėjimas nėra tapatus bausmės rūšiai.

Nuomonė, kad bausmės vykdymo atidėjimas kaip atleidimo nuo bausmės rūšis, taip pat kritikuotina. Kaip teigia V. Piesliakas, pagrindą ginčyti tokį teiginį lemia BK X skyriaus, kuriame formuluojamos bausmės vykdymo atidėjimo nuostatos, pavadinimas¹⁰ – „Bausmės vykdymo atidėjimas ir atleidimas nuo bausmės“. Įstatymų leidėjas suformuluodamas tokį pavadinimą savaime sudaro pagrindą teigti, jog bausmės vykdymo atidėjimas nėra atleidimo nuo bausmės rūšis. Lyginant bausmės vykdymo atidėjimą su atleidimu nuo bausmės dėl ligos, svarbu paminėti, kad šie du institutai turi tam tikrų panašumų¹¹, tačiau jų neužtenka tam, jog galėtume tapatinti šiuos du, nuteisto asmens padėtį lengvinančius, būdus. Bausmės skyrimas neatsiejamas nuo bausmės paskirties. Kitaip tariant, teismas bausmę paskiria savo nuožiūra, būdamas tikras, kad ji įgyvendins visus įstatyme įtvirtintus bausmės tikslus¹², o bausmės vykdymą atideda įsitikinęs, jog tie

¹⁰ PIESLIAKAS, V. *Baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Aplinkybės, darančios įtaką baudžiamajai atsakomybei, ir nusikalstamos veikos teisiniai padariniai*. Vilnius: Justitia 2008, p. 384.

¹¹ Teismas, priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį ir paskyręs bausmę, esant įstatyme numatytoms sąlygoms, gali tiek atidėti bausmės vykdymą, tiek atleisti asmenį nuo bausmės dėl ligos. Abiem atvejais, teismas turi teisę, bet ne pareigą, priimti tokį sprendimą, t.y. kiekvienu atveju teismas atsižvelgia į nusikalstamos veikos padarymo aplinkybes, jos sunkumą, nusikaltėlio asmenybę bei kitas reikšmingas aplinkybes. Taip pat, abiem atvejais teismas gali taikyti šiuos institutus ne tik iki teismo nuosprendžio priėmimo, bet ir po nuosprendžio priėmimo, t.y. atleidžiant asmenį nuo tolesnio bausmės atlikimo arba atidedant tolimesnį bausmės vykdymą.

¹² Lietuvos Respublikos BK 41 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta bausmės paskirtis: sulaikyti asmenis nuo nusikalstamų veikų darymo; nubausti nusikalstamą veiką padariusį asmenį; atimti ar apriboti nuteistam

tikslai bus pasiekti ir neatliekant bausmės. Kai tuo tarpu, atleidimas nuo bausmės dėl ligos gali būti skiriamas susiklosčius aplinkybėms, dėl kurių bausmė įgyvendinami tikslai tampa nepasiekiami, o tolimesnis bausmės atlikimas tampa beprasmiu, t.y. esant tokioms sąlygoms neįmanomas bausmės paskirties realizavimas.¹³ Paprasčiau tariant, pirmuoju atveju bausmės tikslai yra įgyvendinami, o antrasis taikomas tuomet, kai tai tampa neįmanoma. Be to, atleidus asmenį nuo bausmės dėl ligos, teismas neskiria jam bandomojo laikotarpio arba baudžiamojo poveikio priemonių bei kitų įpareigojimų, išskyrus atvejus, kai asmuo atleidžiamas nuo bausmės dėl psichikos sutrikimų, teismas sprendžia dėl priverčiamųjų medicinos priemonių skyrimo (Lietuvos Respublikos BK 76 straipsnio 3 dalis).

Dar vienas aiškinimas yra pateiktas 2008 m. gegužės 16 d. Teismų praktikos taikant bausmių vykdymo atidėjimą apžvalgoje (toliau – 2008 m. Teismų praktikos apžvalga)¹⁴. Remiantis šia apžvalga, bausmės vykdymo atidėjimas – tai „tokia baudžiamosios atsakomybės realizavimo forma, kai pilnamečiui nuteistajam bausmės vykdymo atidėjimo (bandomuoju) laikotarpiu paskiriama baudžiamojo poveikio priemonė ir (ar) vienas ar keli baudžiamajame įstatyme numatyti įpareigojimai, o nepilnamečiui – viena ar kelios auklėjamojo poveikio priemonės; kai kontroliuojamas šių nuteistųjų elgesys bei jie įspėjami, kad bausmės vykdymo atidėjimas jiems gali būti pratęstas ar net panaikintas ir jie privalės vykdyti pagal nuosprendį paskirtą laisvės atėmimo bausmę, jei minėtu laikotarpiu savo elgesiu neįrodys, kad sugeba laikytis įstatymų reikalavimų“.¹⁵ Šis aiškinimas, kad bausmės vykdymo atidėjimas yra tam tikra baudžiamosios atsakomybės realizavimo forma atrodo ganėtinai teisingas. Kaip jau buvo minėta, šio instituto laikyti bausmės rūšimi, baudžiamosios atsakomybės rūšimi ar atleidimo nuo bausmės rūšimi nėra teisinio pagrindo, tačiau akivaizdu, kad bausmės vykdymo atidėjimo institutas savo turiniu yra glaudžiai susijęs su baudžiamąja atsakomybe ir bausme. Atidedant bausmės vykdymą yra realizuojama baudžiamoji atsakomybė, ne taikant realų bausmės atlikimą, tačiau suteikiant asmeniui galimybę pasitaisyti, suvaržant jį švelnesniais nei bausmė baudžiamaisiais įpareigojimais.

Be to, kalbant apie šio instituto vietą BK, reikia pažymėti, jog bausmės vykdymo atidėjimo nepilnamečiams asmenims institutas yra reglamentuojamas atskirame (Lietuvos

asmeniui galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas; paveikti bausmę atlikusius asmenis, kad laikytųsi įstatymų ir vėl nenusikalstų bei užtikrinti teisingumo principo įgyvendinimą.

¹³ ABRAMAVIČIUS A., (et al). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis.* 1-98 straipsniai. Teisinės informacijos centras. Vilnius, 2004, p. 408.

¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 16 d. Teismų praktikos taikant bausmių vykdymo atidėjimą apžvalga (Baudžiamojo kodekso 75 ir 92 straipsniai), Nr. 28.

¹⁵ *Ibid.*

Respublikos BK XI) skyriuje, kartu su auklėjamojo poveikio priemonių, bausmių skyrimo nepilnamečiams ypatumų bei nepilnamečio atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės institutais.

Remiantis išdėstytu, reikia pripažinti, kad nors šio instituto vieta BK sistemoje yra aiškiai nustatyta, tačiau aptarti netikslumai klaidina bei neatspindi paties instituto esmės. Bausmės vykdymo atidėjimas, įvertinus įvairias nuomones, pateiktas baudžiamosios teisės moksle, autorės nuomone, yra savarankiškas, BK įtvirtintas, baudžiamosios teisės institutas, kurio negalime tapatinti su kitais BK įtvirtintais institutais ar jų rūšimis.

Taigi, bausmės vykdymo atidėjimas yra baudžiamosios teisės bendrosios dalies institutas, kuris, esant įstatyme numatytoms sąlygoms ir pagrindams, leidžia teismui atidėti bausmės vykdymą, nuteistam asmeniui¹⁶.

Bausmės vykdymo atidėjimo raida

Baudžiamosios teisės literatūroje teigiama, jog šis institutas atsirado XIX a. pabaigoje. Pirmą kartą panašus reguliavimas buvo įtvirtintas 1888 m. Belgijos „Le Jeune“ įstatyme, o vėliau – Prancūzijos „Beranger“ įstatyme 1891 m. Šiame „Beranger“ įstatyme buvo numatyta galimybė asmeniui, kuris niekada nebuvo nuteistas kalėti už nusikalstamos veikos padarymą, sustabdyti bausmės vykdymą. Be to, šiems asmenims, kurių bausmės vykdymas buvo sustabdytas, teismas skirdavo bandomąjį laikotarpį, kurio trukmė negalėjo būti ilgesnė nei penkeri metai. Įdomu tai, kad joks stebėjimas, pagalba ar įpareigojimai asmeniui bandomuoju laikotarpiu nebuvo skiriami. Praėjus nustatytam terminui, nenusižengusiam asmeniui bausmė nebebūdavo vykdoma, o jo teistumas išnykdavo.¹⁷

Lietuvos baudžiamojoje teisėje šis institutas atsirado vėliau nei kitose Europos šalyse. Iš pradžių buvo įteisintas lygtinis asmens nuteisimas, kurį reglamentavo 1928 m. Lygtinio nuteisimo įstatymas. Jame buvo nurodyta, kad teismo sprendimu „asmuo gali būti lygtinai atleistas nuo baudos, arešto, atidavimo į drausmės auklėjamąją įstaigą, paprasto kalėjimo, jei dėl savo asmens ir būdo savybių, arba dėl paties nusikaltimo darbo rūšies ir jo motyvų bei aplinkybių, duoda vilties, kad ateityje dorai gyvens ir daugiau nebusikals“.¹⁸ Teismas lygtinai nuteistam asmeniui galėjo nustatyti bandomąjį

¹⁶ Plačiau apie bausmės vykdymo atidėjimo sąlygas, reikšmingas šio instituto taikymui aplinkybes bei teismo prerogatyvą taikyti šį institutą žiūrėti 2 dalyje: „Bausmės vykdymo atidėjimo sąlygos“.

¹⁷ DRAKŠIENĖ, A., DRAKŠAS, R. *Nepilnamečių baudžiamoji atsakomybė*. Vilnius: Eugrimas, 2007, p. 352.

¹⁸ *Ibid.*

laikotarpį nuo vienerių iki penkerių metų. Šio paskirto termino laikotarpiu teismas galėjo skirti nuteistajam gyvenimo būdo ar gyvenamosios vietos suvaržymus bei globą.

Sovietiniu laikotarpiu Lietuvoje galiojęs Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis (toliau – 1961 m. BK)¹⁹ bei baudžiamojo proceso (toliau – 1961 m. BPK)²⁰ kodeksai nenumatė bausmės vykdymo atidėjimo galimybes, tačiau reglamentavo nuosprendžio vykdymo atidėjimą. Lietuvos teisės literatūroje²¹ pateikiamas aiškinimas, jog bausmės vykdymo atidėjimą reguliuojanti norma Lietuvos baudžiamojoje teisėje atsirado 1977 m. ir vadinosi „Nuosprendžio vykdymo atidėjimas nepilnamečiui“. Tačiau tokia nuomonė nėra visiškai teisinga. Vertinant aukščiau minėtus baudžiamuosius įstatymus, matyti, jog jau 1961 m. BK 47 straipsnis įtvirtino nuosprendžio vykdymo atidėjimą kariui arba karo prievolinkui karo metu. Šis straipsnis galėjo būti taikomas, atidedant nuosprendžio vykdymą iki karo veiksmų pabaigos ir pasiunčiant nuteistąjį į veikiančiąją armiją. Ir tik vėliau, t.y. 1977 m., 1961 m. BK buvo papildytas 47¹ straipsniu, kuris įtvirtino nuosprendžio vykdymo atidėjimą nepilnamečiui. Taikant minėtą straipsnį, teismas galėjo atidėti nuosprendžio vykdymą nepilnamečiui, pirmą kartą nuteistam laisvės atėmimu iki trejų metų, atsižvelgdamas į padaryto nusikaltimo pobūdį ir pavojingumo visuomenei laipsnį, kaltininko asmenybę ir kitas bylos aplinkybes, taip pat į galimybę jį pataisyti ir perauklėti neizoliuotą nuo visuomenės (1961 m. BK 47¹ straipsnis). 1982 m. šio straipsnio pavadinimas buvo pakeistas į „Nuosprendžio vykdymo atidėjimas“. Taip buvo suteikta galimybė teismui šį straipsnį taikyti ir pilnamečiams asmenims. Be to, Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos BPK 406 straipsnis taip pat numatė nuosprendžio vykdymo atidėjimo galimybę, esant tam tikriems pagrindams, t.y. kai asmuo serga sunkia liga, kliudančia atlikti bausmę; kai nuteistoji yra nėščia; kai nuteistoji turi mažamečių vaikų; kai nedelsiamas bausmės atlikimas gali sukelti itin sunkias pasekmes nuteistajam ar jo šeimai. Šis straipsnis nebuvo taikomas nuteistiems už sunkius nusikaltimus asmenims (1961 m. BPK 406 straipsnis). 2000 m. Lietuvos Respublikos BK (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija) jau numatė bausmės vykdymo atidėjimo institutą, kurį reglamentavo du kodekso straipsniai – 75 ir 92. Šie straipsniai, kaip ir dabar, skyrėsi taikymo sąlygomis, asmenų kategorijomis, kuriems galėjo būti taikomas šis straipsnis bei tam tikrų poveikio priemonių paskyrimu tokiems asmenims.

¹⁹ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausioji Taryba. *Vyriausybės žinios*, 1961, Nr. 18-148.

²⁰ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 406 straipsnis. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausioji Taryba, 1961-06-26. [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. lapkričio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.849A4BCA291A>>.

²¹ PIESLIAKAS, V. *Baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Aplinkybės, darančios įtaką baudžiamajai atsakomybei, ir nusikalstamos veikos teisiniai padariniai*. Vilnius: Justitia 2008, p. 384.

Analizuojant, būtent, šių straipsnių formuluotę bei jos kaitą, reikia paminėti, kad pradžioje jie vadinosi „Baudos, arešto ar laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimas“. Tai, savaime suprantama, numatė galimybę atidėti baudos, arešto bei laisvės atėmimo bausmės vykdymą. Tačiau 2003 m. straipsnio pavadinimas buvo pakeistas į „Bausmės vykdymo atidėjimas“, o 2004 m. buvo pakoreguotas ir pats straipsnio turinys, t.y. buvo panaikinta galimybė atidėti baudos bei arešto vykdymą.²² Šio instituto raidai bei sampratai taip pat svarbūs ir vėlesni šio straipsnio pakeitimai, kurie tam tikra prasme išplėtė jo taikymo ribas: 2011 m. buvo numatyta galimybė atidėti bausmės vykdymą asmenims, nuteistiems ne daugiau kaip 4 metams už nesunkius bei apysunkius nusikaltimus, kai tuo tarpu anksčiau šio straipsnio dispozicija numatė šio instituto taikymą asmenims, kurie ne daugiau kaip 3 metams buvo nuteisti už aukščiau minėtus nusikaltimus.²³ Be to, pats naujausias, t.y. 2015 m. Lietuvos Respublikos BK 75 straipsnio pakeitimas leidžia taikyti šį institutą asmenims nuteistiems ne tik už nesunkius ir apysunkius nusikaltimus, bet ir už sunkius nusikaltimus. Šie pakeitimai rodo, jog įstatymų leidėjas linkęs švelninti nuteistų asmenų padėtį, suteikiant galimybę daugeliu atvejų taikyti bausmės vykdymo atidėjimo institutą.²⁴

Tam, kad aiškiau suprastume šio instituto vystymąsi, reikėtų plačiau aptarti aukščiau minėtas straipsnio formuluotes. Kaip jau buvo aptarta, 1961 m. BK reguliavo ne bausmės vykdymo, bet nuosprendžio vykdymo atidėjimą. Pagal Lietuvos Respublikos BPK „nuosprendis yra pirmosios instancijos teismo teisiamajame posėdyje priimtas dokumentas, kuriuo kaltinamasis pripažįstamas kaltu ar nekaltu ir, jeigu kaltinamasis pripažįstamas kaltu, jam skiriama bausmė ar jis atleidžiamas nuo bausmės“ (Lietuvos Respublikos BPK 29 straipsnis). Lietuvos Respublikos BK įtvirtinta, jog „bausmė yra valstybės prievartos priemonė, skiriama teismo nuosprendžiu nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą padariusiam asmeniui“ (Lietuvos Respublikos BK 41 straipsnis). Atsižvelgiant į šiuos apibrėžimus, galima teigti, jog pagal senąjį BK, kuris reglamentavo nuosprendžio vykdymo atidėjimą, teismas byloje priimdavo nuosprendį, kuris numatė laisvės atėmimo bausmę, ir tik po nuosprendžio priėmimo, jis galėjo tą nuosprendį atidėti

²² Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 20, 42, 63, 67, 68, 72, 75, 77, 82, 90, 91, 92, 95, 97, 128, 144, 148, 150, 178, 182, 194, 195, 201, 204, 205, 210, 211, 212, 220, 221, 222, 223, 230, 236, 246, 248, 260, 263, 287, 306 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 2281 straipsniu įstatymas. *Valstybės žinios*, 2004-07-13, Nr. 108-4030, [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. lapkričio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.4B06DA349A94>>.

²³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 48, 64, 67, 75, 82, 87, 92 straipsnių pakeitimo ir 77, 94 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas, *Valstybės žinios*, 2012-01-07, Nr. 5-138, [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. sausio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?a=415895&b=>>>.

²⁴ Plačiau apie šį institutą reglamentuojančių straipsnių pakeitimus bei jų taikymo praktikoje ypatumus žiūrėti 2 bei 3 dalyse.

bei paskirti tam tikrus įpareigojimus asmeniui. O kalbant apie dabar galiojančio BK nuostatas, jame nėra numatytos galimybės atidėti nuosprendžio vykdymą, o yra numatomas pačios bausmės vykdymo atidėjimas. Tai reiškia, kad teismas, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, priima sprendimą nuteisti asmenį ir paskirti jam laisvės atėmimo bausmę, po ko jis turi galimybę atidėti šios bausmės vykdymą, nustatydamas tam tikrus įpareigojimus bei poveikio priemones. Ir tik priėmęs sprendimą atidėti bausmės vykdymą, teismas priima ir skelbia galutinį nuosprendį. Autorės nuomone, toks formuluočių keitimas padėjo patobulinti patį institutą bei jo reguliavimą, taip pat turėjo sukongretinti jo taikymą praktikoje.

Apibendrinant, reikia paminėti, kad nors šis institutas Lietuvos baudžiamojoje teisėje atsirado vėliau nei Vakarų Europos valstybių teisėje, tačiau Lietuvoje jo reglamentavimas buvo griežtesnis. Kaip jau buvo minėta, Prancūzijoje ir Belgijoje šio instituto nuostatos numatė nusikaltusiems asmenims lengvesnę teisinę padėtį, nei Lietuvos Respublikos baudžiamieji įstatymai. Šių užsienio valstybių baudžiamieji įstatymai nenumatė įpareigojimų ar kitų drausminimų asmenims, kuriems atidėtas bausmės vykdymas, o Lietuvoje priešingai – tokiam asmeniui paskirti įpareigojimai ir poveikio priemonės tam tikra prasme riboja asmens laisvę, jo gyvenimo būdą bei gyvenamosios vietos pasirinkimą. Vertinant šio instituto kaitą, išryškėja tiek teigiama, tiek neigiama tokios raidos pusė. Kitaip tariant, toks gausus ir palyginti dažnas baudžiamųjų įstatymų keitimas ištobulino šio instituto reglamentavimą bei taikymą, konkrečiai ir aiškiai apibrėžė sąlygas, kurioms esant gali būti taikomas šis institutas. Kita vertus, taip įstatymų leidėjas parodo šio instituto sudėtingumą bei atskleidžia jo problemas, kurias vis bandoma spręsti keičiant BK straipsnį. Tačiau, nors ir išryškėja dvejopa šio instituto raidos pusė, autorės nuomone, vis dėlto, raidos procesas daro teigiamą įtaką šio instituto vystymuisi bei tobulėjimui, padeda spręsti kylančias problemas bei rodo šio instituto aktualumą Lietuvos baudžiamajai teisei.

Bausmės vykdymo atidėjimas užsienio valstybių baudžiamojoje teisėje

Kalbant apie šio instituto sampratą bei vietą baudžiamosios teisės sistemoje, būtina susipažinti su užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtintomis bausmės vykdymo atidėjimo nuostatomis. Kai kuriose valstybėse šio instituto reglamentavimas yra panašus į Lietuvos Respublikos BK įtvirtintą reguliavimą, kai kur šiek tiek skiriasi, o kitose šalyse egzistuoja beveik identiškas šio instituto reglamentavimas. Reikėtų pabrėžti

tai, kad visų darbe aptariamų užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtintų institutų pavadinimai suformuluoti skirtingai²⁵. Tačiau šiuo atveju tikslinga būtų analizuoti ne šių institutų pavadinimus, bet patį jų turinį. Būtent turinys atskleidžia visą instituto esmę bei parodo panašumus ar skirtumus, esančius skirtingų užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose.

Anksčiau minėto Prancūzijos Respublikos „Beranger“ įstatymo nuostatos buvo perkeltos į Prancūzijos baudžiamojo proceso kodeksą, o vėliau – į baudžiamąjį kodeksą. Dabar galiojančiame Prancūzijos Respublikos BK yra numatytas paprastas baismės sustabdymas arba atidėjimas (angl. k. *Ordinary suspension*) bei atidėjimas su tam tikromis sąlygomis ir įpareigojimais (angl. k. *Suspension with probation*). Pirmuoju atveju, baismės atidėjimas gali būti skiriamas fiziniam asmeniui už nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą, kai per penkerius metus iki minėtos nusikalstamos veikos padarymo, asmuo nebuvo nuteistas laisvės atėmimo bausme už kitą nusikalstamą veiką.²⁶ Pritaikius paprastą atidėjimą, teismas nuteistajam paskiria baudą, tam tikrų teisių apribojimą arba kitas papildomas nuobaudas. Šios užsienio šalies BK numato baismės vykdymo atidėjimą ir juridiniam asmeniui, jei per penkerių metų laikotarpį toks juridinis asmuo nebuvo nuteistas už kitą nusikalstamą veiką, už kurią buvo paskirta baudžiamuoju įstatymu nustatyto dydžio bauda. Įdomu tai, jog teismas konkrečiu atveju laisvės atėmimo baismės atidėjimą gali taikyti daliai nustatyto baismės termino, atsižvelgiant į maksimalų įstatymo numatytą penkerių metų terminą.²⁷ Be to, panašiai kaip ir Lietuvoje, yra nustatomas bandomasis terminas, kurio metu nuteistajam nepadarius naujų nusikalstamų veikų, jis yra atleidžiamas nuo realaus baismės vykdymo. Esant priešingam atvejui, t.y. asmeniui padarius bet kokį nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą, paskirta baismė turi būti vykdoma nedelsiant.²⁸ Tačiau, priešingai nei Lietuvos, Prancūzijos Respublikos BK numato ilgesnį paprasto baismės atidėjimo terminą – t.y. 5 metai.

Baismės atidėjimas su tam tikromis sąlygomis ir įpareigojimais yra labai panašus į mūsų BK įtvirtintą baismės vykdymo atidėjimo institutą. Visų pirma, toks baismės atidėjimas su sąlygomis ir įpareigojimais, kaip ir Lietuvoje, gali būti taikomas asmeniui,

²⁵ Nei vienos analizuojamos valstybės baudžiamasis kodeksas neįtvirtina konkrečiai baismės vykdymo atidėjimo instituto. Vienos valstybės naudoja „baismės sustabdymo“ sąvoką (Prancūzijos Respublikos BK 132-20 straipsnis – anglų k. *Ordinary suspension*), kitos – „nuosprendžio atidėjimo“ ar „nuosprendžio sustabdymo“ (Vokietijos Federacinės Respublikos BK 56 straipsnis – anglų k. *Suspended sentences of imprisonment*), dar kitos – „probacijos“ (Estijos Respublikos BK 73 straipsnis – anglų k. *Probation*) ar „lygtinio nuteisimo“ (Rusijos Federacijos BK 73 straipsnis – rusų k. *Условное осуждение*) ir pan.

²⁶ Prancūzijos Respublikos baudžiamojo kodekso 132-20 straipsnio 1 dalis. [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. gruodžio 1d.]. Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/download/action/download/id/3316/file/France_Criminal%20Code%20updated%20on%2012-10-2005.pdf>.

²⁷ *Ibid.* 132-31 straipsnio 3 dalis.

²⁸ *Ibid.* 132-35 straipsnis.

nuteistam laisvės atėmimo bausme. Skiriasi tik paskirtos laisvės atėmimo bausmės terminai: Lietuvoje asmuo turi būti nuteistas ne daugiau kaip šešeriems metams už dėl neatsargumo padarytus nusikaltimus arba ne daugiau kaip ketveriems metams už vieną ar kelis tyčinius nusikaltimus (išskyrus labai sunkius), o Prancūzijoje asmuo turi būti nuteistas ne daugiau kaip penkeriems metams laisvės atėmimo bausme už įprastus nusikaltimus ar baudžiamuosius nusižengimus. Be to, Prancūzijos Respublikos BK 132-42 straipsnis numato tokio bausmės atidėjimo terminą nuo 12 mėnesių iki 3 metų, Lietuvos Respublikos BK – nuo 1 iki 3 metų. Tai rodo, kad terminas yra tokio paties ilgio, tik įtvirtintas kita formuluote, t.y. ne metais, o mėnesiais. Tačiau šis atidėjimas, kaip ir paprastas bausmės atidėjimas, gali būti taikomas daliai bausmės, ko Lietuvos Respublikos BK nenumato. Prancūzijos teismai, paskyrę tokį bausmės atidėjimą, kartu paskiria nuteistajam tame pačiame Prancūzijos Respublikos BK numatytas kardomasias priemones ir kitus konkrečius įpareigojimus.²⁹ Tokios prievartos priemonės bei įpareigojimai yra gana panašūs kaip ir Lietuvos Respublikos BK nustatytos baudžiamojo poveikio priemonės, pvz.: teismas gali įpareigoti asmenį mokytis ar dirbti, atlikti privalomąjį gydymą, įrodyti, kad asmuo padeda išlaikyti šeimą arba moka įmokas už tam tikrus įsiskolinimus ar mokesčius, uždrausti lankytis tam tikrose vietose arba bendrauti su tam tikrais asmenimis, ypač nukentėjusiais, informuoti priežiūros instituciją apie darbo ar gyvenamosios vietos pakeitimą, gauti teismo leidimą norint išvykti į užsienį ir kt. Taigi, galima teigti, kad antrasis bausmės atidėjimas (su tam tikrais skiriamais pareigojimais) yra beveik tapatus Lietuvoje įtvirtintam bausmės vykdymo atidėjimui.

Vokietijos Federacinės Respublikos BK ketvirtasis skyrius įtvirtina laisvės atėmimo bausmių (arba nuosprendžių) sustabdymą (arba atidėjimą) (angl. k. *Suspended sentences of imprisonment*). Būtent šio kodekso 56 straipsnis numato, jog asmeniui, nuteistam laisvės atėmimo bausme ne ilgesne nei vieneri metai, teismas gali atidėti bausmės vykdymą bandomajam laikotarpiui, jei mano, kad yra priežastis tikėti, jog pakaks įspėjimo tokiam asmeniui bei kad šis asmuo nedarys kitų nusikalstamų veikų. Minėtas sustabdymo laikotarpis negali būti ilgesnis kaip penkeri metai ir trumpesnis kaip dveji metai.³⁰ Įpareigojimai bei sąlygos skiriamos nuteistam asmeniui, atidedant bausmės vykdymą, taip pat yra panašūs kaip ir Lietuvos Respublikos BK, t.y. atlyginti žalą, dirbti,

²⁹ Prancūzijos Respublikos baudžiamojo kodekso 132-44 ir 132-45 straipsniai. [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. gruodžio 1d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/3316/file/France_Criminal%20Code%20updated%20on%2012-10-2005.pdf>.

³⁰ Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamojo kodekso 56a straipsnis. [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą:

<http://legislationline.org/download/action/download/id/6115/file/Germany_CC_am2013_en.pdf>.

mokytis, neišvykti iš savo gyvenamosios vietos ir pan. Įdomu tai, kad Vokietijoje teismas gali paskirti probacijos pareigūną, jei mano, kad tai reikalinga. Teismas tokį pareigūną gali paskirti, jei bausmės atidėjimo terminas yra ilgesnis nei 9 mėnesiai ir nuteistasis yra jaunesnis nei 27 metų. Iš esmės didelių ypatumų Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamasis įstatymas nenumato, šio instituto reglamentavimas, su tam tikromis išimtimis, yra panašus į Lietuvos Respublikos BK numatytą reguliavimą.

Estijos, kaip ir anksčiau aptarto Prancūzijos, baudžiamojo įstatymo³¹ nuostatos įtvirtina dvejopą bausmės sustabdymo, arba kitaip tariant atidėjimo, reguliavimą. Estijos Respublikos BK 73 straipsnis įtvirtina nuostatą, kuri nurodo, kad teismas atsižvelgdamas į visas bylos aplinkybes bei nusikaltėlio asmenybę gali konstatuoti, jog paskirtos įkalinimo bausmės terminas arba turtinės bausmės suma yra nepagrįsta. Esant tokiai aplinkybei, teismas gali priimti sprendimą sustabdyti bausmę lygtinai arba, kitaip tariant, bandomajam laikotarpiui. Toks paprastas bausmės vykdymas yra skiriamas nuo 3 iki 5 metų. Jei asmuo per šį terminą nepadarо naujo tyčinio nusikaltimo, tai paskirta bausmė negali būti vykdoma. Tačiau, esant priešingai situacijai, neatlikta bausmės dalis ar visa neatlikta bausmė turi būti atliekama kartu su naujai paskirta bausme arba įtraukiant likusią bausmės dalį į naujai paskirtą bausmę. To paties BK 74 straipsnis reglamentuoja bausmės sustabdymą su nuteisto asmens elgesio priežiūra (angl. k. *Probation with subjection of convicted offender to supervision of conduct*). Tokį bausmės atidėjimą teismas taiko asmenims, nuteistiems laisvės atėmimo bausmėmis. Vienintelis skirtumas nuo kitų valstybių tas, kad Estijos BK nenustato konkretaus laisvės atėmimo bausmės termino, kurį paskyrus teismas gali taikyti tokios bausmės atidėjimą. Bausmės atidėjimo su asmens elgesio priežiūra terminas negali būti trumpesnis nei 18 mėnesių ir ilgesnis nei 3 metai. Jei per šį nustatytą laikotarpį nuteistas asmuo nesilaiko jam paskirtų elgesio reikalavimų ar kitų įpareigojimų, teismas gali paskirti papildomus įpareigojimus, pratęsti bausmės atidėjimo, arba, kitaip tariant, bandomąjį laikotarpį vieneriems metams arba įpareigoti vykdyti paskirtą bausmę. O jeigu nuteistasis per nustatytą bandomąjį laikotarpį padarо naują nusikalstamą veiką, jam taikomi tie patys padariniai kaip ir šio BK 73 straipsnyje įtvirtino atidėjimo atveju. Teismo skiriami įpareigojimai bei prievartos priemonės taip pat yra labai panašios kaip ir Lietuvoje. Jie reglamentuoti Estijos Respublikos BK 75 straipsnyje.

³¹ Estijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. gruodžio 1 d.] Prieiga per internetą: http://www.legislationline.org/download/action/download/id/4707/file/Estonia_Penal%20Code_am2013_en.pdf.

Gana panašus šio instituto reglamentavimas yra įtvirtintas Rusijos, Baltarusijos bei Ukrainos baudžiamuosiuose įstatymuose, tačiau yra ir tam tikrų ypatumų. Nors visose šiose šalyse instituto pavadinimai suformuluoti skirtingai, tačiau, analizuojant jų turinį, matyti, jog iš esmės tai tas pats Lietuvos BK nuostatas atitinkantis institutas.

Ukrainos BK šis institutas įtvirtintas kaip atleidimas nuo bausmės su išbandymu (rusų k. *Освобождение от отбывания наказания с испытанием*).³² Tokia baudžiamąjį įstatymą formuluotė klaidina, nes analizuojant Lietuvos Respublikos baudžiamajame įstatyme įtvirtintą bausmės vykdymo atidėjimo sampratą, matyti, kad šis institutas nėra atleidimo nuo bausmės ar baudžiamosios atsakomybės rūšis. Tačiau šiuo atveju, reikėtų atsižvelgti ne į straipsnio formuluotę, bet į patį jo turinį. Minėto kodekso 75 straipsnis numato galimybę teismui taikyti atleidimą nuo bausmės su išbandymu asmeniui, nuteistam pataisos darbais, apribojimais karinėje tarnyboje, laisvės apribojimu arba laisvės atėmimu iki 5 metų. Teismas privalo atsižvelgti į nusikaltimo pobūdį ir pavojingumo laipsnį, nuteistojo asmenybę bei kitas bylai reikšmingas aplinkybes ir privalo būti įsitikinęs, kad bausmės tikslai bus pasiekti ir be realaus bausmės atlikimo, o taikant nuteistajam kitokias poveikio priemones bei jį kontroliuojant atitinkamoms institucijoms. Teismo skiriamas bandomasis laikotarpis bei padariniai, nesilaikant teismo paskirtų poveikio priemonių bei įpareigojimų atitinka Lietuvos BK įtvirtintas bausmės vykdymo atidėjimo nuostatas. Skirtumas tik toks, kad kartu su skiriamais įpareigojimais, teismas asmeniui gali skirti ir papildomas bausmes, t.y. baudą, draudimą užimti atitinkamas pareigas ar užsiimti atitinkama veikla arba laipsnio, vardo, ordinų ar medalių atėmimą.³³ Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, įstatymuose bei kituose teisės aktuose įtvirtintas pagrindines žmogaus teises bei laisves, kyla klausimas, ar tokia nuostata, įtvirtinanti papildomos bausmės paskyrimą neprieštarauja Lietuvos, daugelio kitų valstybių teisės aktuose bei Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje įtvirtinto dvigubo baudimo draudimo principui (lot. k. *non bis in idem*). Tačiau reikėtų atsižvelgti ir į tai, kad pagal Lietuvos Respublikos BK bausme, šių minėtų papildomų bausmių kontekste, galime laikyti tik baudą. Draudimą, užimti atitinkamas pareigas ar užsiimti atitinkama veikla, turėtume priskirti baudžiamąjį poveikio priemonėms, o tokias priemones, kaip jau buvo aptarta, Lietuvos Respublikos baudžiamasis įstatymas leidžia taikyti atidedant bausmės vykdymą. Be to, įdomu tai, kad

³² Ukrainos baudžiamąjį kodekso 75 straipsnis. [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. gruodžio 2 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/3814/file/Ukraine_CC_2001_am_2010_ru.pdf>.

³³ *Ibid.* 77 straipsnis.

Ukrainos BK įtvirtina atskirą normą, kuri leidžia taikyti šį institutą nėščioms moterims bei moterims auginančioms vaikus iki 7 metų.

Rusijos BK 73 straipsnis numato lygtinį nuteisimą (rusų k. *Условное осуждение*)³⁴. Teismas šį institutą gali taikyti asmeniui, kuriam skiriama pataisos darbų, apribojimų karinėje tarnyboje, sulaikymo specialiaame drausmės kariniame dalinyje arba laisvės atėmimo iki 8 metų bausmė. Šiuo atveju teismas taip pat turi įvertinti visas reikšmingas bylai aplinkybes, kaltinamojo asmenybę bei sunkinančias ir lengvinančias aplinkybes ir įsitikinti, jog bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo. Rusijos BK numato panašius įpareigojimus bei papildomas bausmes asmeniui kaip ir Ukrainos BK. Kaip ir visose aptartose šalyse, Rusijoje taip pat yra nustatomas laikotarpis, kurio metu nuteistasis turi laikytis jam paskirtų įpareigojimų, o pagal Rusijos BK dar ir turi įrodyti savo *pasitaisymą*. Kai skiriama laisvės atėmimo bausmė iki 1 metų ar švelnesnė, bandomasis laikotarpis negali būti trumpesnis nei 6 mėnesiai ir ilgesnis kaip 3 metai, o tuo atveju, kai laisvės atėmimo bausmė yra 1 metai ir daugiau, terminas negali būti trumpesnis nei 6 mėnesiai ir ilgesnis kaip 5 metai. Dar vienas šio kodekso ypatumas – nustatyti asmenys, kuriems negali būti taikomas šis institutas. Tai yra asmenys, nuteisti už lytinius nusikaltimus prieš nepilnamečius asmenis iki 14 metų; asmenys, padarę sunkų, labai sunkų nusikaltimą arba tyčinį nusikaltimą, lygtinio paleidimo metu; bei pavojingi ar labai pavojingi recidyvistai.

Baltarusijos Respublikos BK, kaip ir anksčiau galiojęs 1961 m. BK, numato nuosprendžio vykdymo atidėjimą (rusų k. *осуждение с отсрочкой исполнения наказания*). Šio instituto turinys labai panašus į anksčiau aptartus kitų valstybių institutus, tačiau yra šiek tiek ypatumų. Baltarusijos Respublikos BK 77 straipsnis numato galimybę, taikant laisvės atėmimo bausmę už skirtingo pavojingumo nusikaltimus bei skirtingiems subjektams, atidėti nuosprendžio vykdymą ne vienodam terminui. Kitaip tariant, ne ilgesniam kaip penkerių metų laikotarpiui, nuteistam už nesunkų nusikaltimą, asmeniui nuosprendžio vykdymas gali būti atidėtas nuo 1 metų iki 2 metų; už sunkų nusikaltimą, jeigu jį įvykdė asmuo iki 18 metų, vyras, sulaukęs 60 metų, o moteris, sulaukusi 55 metų amžiaus, I ir II grupių neįgaliesiems, kurie pirmą kartą nuteisti už sunkų nusikaltimą, nesusijusį su pasikėsiniu į žmogaus gyvybę ar sveikatą bei jiems visiškai atlyginus žalą, nuosprendžio vykdymas gali būti atidėtas nuo 2 iki 3 metų.³⁵ Be

³⁴ Rusijos Federacijos baudžiamojo kodekso 73 straipsnis. [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. gruodžio 2d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/4250/file/RF_CC_1996_am2012_ru.pdf>.

³⁵ Baltarusijos Respublikos baudžiamojo kodekso 77 straipsnis. [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. gruodžio 2 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/5763/file/BEL_CC_am2014_ru.pdf>.

to, šis baudžiamasis įstatymas nenumato galimybės atidėti nuosprendžio vykdymo atidėjimo asmenims, nuteistiems už ypač sunkius nusikaltimus, taip pat nenumato galimybės taikyti šį institutą užsienio piliečiams ir asmenims be pilietybės. Tame pačiame straipsnyje įtvirtinti ir alternatyvūs sprendimai, kuriuos teismas gali priimti, pasibaigus nuosprendžio vykdymo atidėjimo terminui: atleisti asmenį nuo tolimesnio bausmės atlikimo, prailginti nuosprendžio vykdymo atidėjimo terminą arba siųsti nuteistąjį atlikti teismo paskirtą bausmę. Įdomu tai, kad šis aptariamas BK numato kitą, panašų institutą, t.y. nuosprendį dėl lygtinio nuteisimo netaikymo (rusų k. *осуждение с условным неприменением наказания*)³⁶. Šio instituto nuostatos labai panašios į nuosprendžio vykdymo atidėjimo, skiriasi tik taikymo laikotarpis, kuris šiuo atveju yra nuo 1 iki 3 metų visais atvejais. Taigi, sunku įvertinti šių dviejų institutų skirtumus bei atskirus atvejus, kada jie taikomi. Tai, tam tikra prasme, rodo šio instituto perteklinį reguliavimą.

Apibendrinant reikėtų dar kartą pabrėžti, kad analizuojant anksčiau minėtų valstybių BK, jų teisės normų turinį, išryškėja tam tikri panašumai, nepaisant skirtingų formuluočių, t.y. kiekviena valstybė tam tikra prasme turi savitą teisės normų formulavimą, kuomet yra unikalūs kiekvienos valstybės BK. Kaip tik dėl šios priežasties nagrinėjamo instituto bei kitų baudžiamosios teisės institutų reglamentavimas skirtingose šalyse negali būti identiškas. Aukščiau pateikta medžiaga rodo, kad nors šiuo institutu siekiama tapačių tikslų, tačiau jo įgyvendinimo ir taikymo sąlygos bei tam tikri kiti ypatumai skiriasi. Beveik visose šiose valstybėse laisvės atėmimo bausmės sustabdymo arba atidėjimo reglamentavimas yra pakankamai griežtas, atidėjimo laikotarpiai bei nuteistajam skiriami įpareigojimai ar poveikio priemonės panašios. Skiriasi tik pats instituto įtvirtinimas bei tai, jog kai kuriose šalyse numatomas ne tik laisvės atėmimo bausmės, bet ir kitų bausmių atidėjimas ar sustabdymas bei asmenų, kuriems gali būti taikomas šis institutas ypatumai.

³⁶ Baltarusijos Respublikos baudžiamojo kodekso 78 straipsnis. [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. gruodžio 2 d.]. Prieiga per internetą: http://www.legislationonline.org/download/action/download/id/5763/file/BEL_CC_am2014_ru.pdf.

2. BAUSMĖS VYKDYMO ATIDĖJIMO SĄLYGOS

Bausmės vykdymo atidėjimo institutas taikomas esant tam tikroms sąlygoms. Šios sąlygos nėra tiesiogiai išskirtos Lietuvos Respublikos BK, tačiau analizuojant šio instituto turinį bei baudžiamosios teisės mokslo šaltinius aiškiai matome, ko reikalauja Baudžiamojo įstatymo normos, norint taikyti bausmės vykdymo atidėjimą nuteistiems asmenims.

Asmens nuteisimas už tam tikro pavojingumo nusikalstamos veikos padarymą

Lietuvos baudžiamosios teisės moksle yra skirtingų nuomonių dėl šios sąlygos priskyrimo prie bausmės vykdymo atidėjimo instituto sąlygų. Kitaip tariant, yra nuomonių, jog pačios nusikalstamos veikos padarymas nėra laikytinas šio instituto sąlyga, tačiau *tam tikro pavojingumo* nusikalstamos veikos padarymą jau galėtume laikyti šio instituto sąlyga, nes BK įsakmiai nurodo, kokio pavojingumo nusikalstamą veiką padarius yra galimybė taikyti bausmės vykdymo atidėjimą.

Taigi, pirmoji minėta sąlyga yra tam tikro pavojingumo nusikalstamos veikos padarymas, už kurį asmuo yra pripažintas kaltu ir nuteistas, paskiriant jam atitinkamą bausmę. Kaip jau žinome iš aukščiau, Lietuvos Respublikos BK 75 straipsnis numato bausmės vykdymo atidėjimą pilnamečiams asmenims. Tokiems asmenims ši sąlyga apima neatsargaus, nesunkaus, apysunkio bei sunkaus tyčinio nusikaltimo padarymą. Būtina priminti, jog šios sąlygos turinys keitėsi ne vieną kartą, o tiksliau buvo siaurinamas arba plečiamas nusikalstamų veikų, už kurių padarymą yra galimybė atidėti bausmės vykdymą nusikaltusiam asmeniui, sunkumas.

Lietuvos Respublikos BK 75 straipsnis (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija) numatė baudos, arešto ar laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimą. Tai reiškia, kad buvo galima šį institutą taikyti asmenims, nuteistiems už baudžiamuosius nusižengimus³⁷. Pakeitus Lietuvos Respublikos BK 75 straipsnio nuostatas (2004 m. liepos 5 d. redakcija) minėtos galimybės nebeliko, t.y. atidėti bausmės vykdymo asmenims, padariusiems baudžiamuosius nusižengimus, o taip pat nuteistiems arešto bausme, Baudžiamasis įstatymas tiesiogiai tokios galimybės nenumato. Tačiau teismų praktikoje yra atvejų, kai bausmės vykdymo atidėjimas yra pritaikomas asmeniui, nuteistam už baudžiamąjį

³⁷ Pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 12 straipsnį, baudžiamasis nusižengimas yra pavojinga ir šiame kodekse uždrausta veika (veikimas ar neveikimas), už kurią numatyta bausmė, nesujusį su laisvės atėmimu, išskyrus areštą.

nusižengimą net ir po 2004 m. liepos 5 d. BK redakcijos įsigaliojimo. Tai tokie atvejai, kai nuteisto asmens veikoje yra ne tik šio instituto apimamų nusikaltimų kategorijų (neatsargaus ir nesunkaus, apysunkio ar sunkaus tyčinio nusikaltimo) bet ir baudžiamojo nusižengimo sudėtis, o paskirta galutinė subendrinta bausmė yra laisvės atėmimo bausmė, neviršijanti BK numatytos laisvės atėmimo bausmės trukmės.

Anykščių rajono apylinkės teismo 2009 m. kovo 9 d. nuosprendžiu „F.M. nuteistas pagal Lietuvos Respublikos BK 214 straipsnio 1 dalį (apysunkis nusikaltimas), laisvės atėmimu vieneriems metams ir dviems mėnesiams, pagal BK 215 straipsnio 1 dalį (apysunkis nusikaltimas) laisvės atėmimu vieneriems metams, pagal BK 182 straipsnio 3 dalį (baudžiamasis nusižengimas) areštu 30 parų. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1 dalimi, 5 dalimi, 1 punktu paskirtos bausmės sudėtos apėmimo būdu, griežtesne bausme apimant švelnesnę bausmę ir galutinė bausmė F. M. paskirta – laisvės atėmimas vieneriems metams ir 2 mėnesiams. Pritaikius Lietuvos Respublikos BK 75 straipsnio 1 dalies, 2 dalies 1 ir 7 punktus, F. M. paskirti bausmės vykdymo atidėjimą vieneriems metams, įpareigojant iki 2009 m. gegužės 1 d., atlyginti D. Š. padarytą žalą – 228, 99 Lt ir be institucijos, prižiūrinčios bausmės vykdymo atidėjimą, sutikimo neišvykti iš gyvenamosios vietos ilgiau kaip 7 paroms“.³⁸

Taigi, formaliai išnykus galimybei atidėti bausmės bei arešto bausmės vykdymą, nebeliko ir galimybės šį institutą taikyti asmenims, nuteistiems už baudžiamojo nusižengimo padarymą. Tačiau realiai tokia galimybė išlieka, jei nuteistasis padaro kelias nusikalstamas veikas, iš kurių viena (ar kelios) yra baudžiamasis nusižengimas, o kita (ar kelios) – nusikaltimas. O už jų padarymą teismas paskyręs atskiras bausmes jas subendrina ir skiria galutinę, atitinkamo dydžio – laisvės atėmimo – bausmę.

Kitas svarbus šiai sąlygai Lietuvos Respublikos BK pakeitimas (2015 m. kovo 24 d. redakcija), leidžiantis, esant visoms įstatyme numatytoms sąlygoms, atidėti bausmės vykdymą asmenims, nuteistiems už sunkius nusikaltimus. Šis pakeitimas praplėtė bausmės vykdymo instituto taikymo ribas. Tačiau tai kelia tam tikrų sunkumų. Įsigaliojus minėtiems pakeitimams, Lietuvos Respublikos teismuose yra gaunami asmenų, nuteistų už sunkius nusikaltimus ir atliekančių paskirtą laisvės atėmimo bausmę, prašymai, kuriuose prašoma atidėti likusios bausmės dalies vykdymą, remiantis Lietuvos Respublikos BK 3 straipsniu, numatančiu švelnesnės Baudžiamojo įstatymo normos grįžtamąją galią. Nors taip lengvinti nuteistų asmenų padėtį leidžia minėtas Lietuvos Respublikos BK 3 straipsnis, tačiau jis neįpareigoja teismo kiekvienu atveju tenkinti tokių

³⁸ Anykščių rajono apylinkės teismas. 2009 m. kovo 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-48-266/2009.

asmenų prašymus. Visų pirma, būtina pažymėti, jog bausmės vykdymo atidėjimo klausimas yra teismo teisė, bet nepareigia³⁹. Tai reiškia, kad net ir esant visiems formaliems pagrindams, leidžiantiems taikyti šį institutą, esminė jo taikymo sąlyga yra teismo išvada, jog bausmės tikslai bus pasiekti ir be realaus jos atlikimo. Teismas, spręsdamas bausmės vykdymo atidėjimo taikymo galimybę, turi vertinti visas bylos aplinkybes, susijusias su padaryta nusikalstama veika bei nuteistojo asmenybe, turi įsitikinti, kad yra pagrindas manyti, jog, atidėjus laisvės atėmimo bausmės vykdymą, asmuo bus sulaikytas nuo kitų nusikalstamų veikų darymo, laikysis įstatymų ir daugiau nenusikals, bei bus užtikrintas teisingumo principo įgyvendinimas.⁴⁰ Kitas svarbus aspektas yra tai, jog pagal „konstitucinę jurisprudenciją įstatymų leidėjas, priimdamas teisės aktą, turintį atgalinio veikimo galią, paprastai privalo nustatyti tokių aktų įgyvendinimo tvarkos taisykles, numatyti probleminius klausimus, kurie gali kilti įgyvendinant naujas teisės normas ir kurių sprendimui gali būti reikalingos minėtos taisyklės“.⁴¹ Būtent tai yra konstatavęs Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas ne viename savo priimtame nutarime (Konstitucinio Teismo 1998 m. kovo 25 d., 1998 m. liepos 9 d. ir kt. Nutarimai). Be to, Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs, kad tokie „įstatymų leidėjo neišspręsti teisės normų taikymo klausimai yra teismų praktikos objektas. Tai reiškia, kad tokius klausimus gali spręsti bendrosios kompetencijos teismas, konkrečioje byloje priimdamas atitinkamą teismo aktą. Tokiais atvejais vadovaujamosi bendraisiais teisės principais, taip pat ir principu, kad baudžiamasis įstatymas be specialaus nurodymo negali turėti atgalinio veikimo galios“.⁴²

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinė septynių teisėjų kolegija (toliau – teisėjų kolegija), atsižvelgdama į šios teisėjų kolegijos paskirtį teikti naujus teisės normų išaiškinimus yra išaiškinusi būtent šios teisės normos pakeitimo taikymo klausimą. Teisėjų kolegija kasacine nutartimi⁴³, pažymėjo, jog dėl Lietuvos Respublikos BK 75 straipsnio 1 dalies įstatymų leidėjas nėra nustatęs jokių šios normos įgyvendinimo tvarkos taisyklių. Tai rodo, kad „įstatymų leidėjas, priimdamas naują šio straipsnio 1 dalį, nenumatė neriboto jos atgalinio veikimo. Aiškinimas priešingai iš esmės reikštų

³⁹ Plačiau apie šią teismo prerogatyvą žiūrėti toliau šios dalies 3 skyriuje „Pakankamas pagrindas manyti, kad bausmės tikslai bus pasiekti ir įgyvendinti be realaus bausmės atlikimo“.

⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-510-507/2015; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-488/2013 ir kt.

⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2015 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-7-386-746/2015.

⁴² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. liepos 9 d. nutarimas „Dėl 1996 m. liepos 2 d. ir 1997 m. sausio 9 d. įstatymų, kuriais buvo padaryti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 310 straipsnio pakeitimai ir papildymai, atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Vilnius, 1998-07-09.

⁴³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2015 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-386-746/2015.

konstatavimą, kad įstatymų leidėjas, priimdamas BK 75 straipsnio 1 dalį, nesilaikė konstitucinio imperatyvo: teisės aktais negalima reikalauti neįmanomų dalykų (*lex non cogit ad impossibilia*) (pvz., Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2006 m. sausio 16 d. nutarimai), nes taikant BK 75 straipsnio 1 dalį atgal be ribų šalies teismai, net ir nesant nuteistųjų prašymų, turėtų iš naujo spręsti bausmių vykdymo atidėjimo klausimą daugelyje baudžiamųjų bylų dėl padarytų sunkių nusikaltimų, išnagrinėtų iki 2015 m. kovo 24 d. ir kuriose teismo nagrinėjimo stadija visose instancijose (pirmosios, apeliacinės, kasacinės) yra pasibaigus. Tokiose bylose turėtų būti priimami nauji teismo baigiamieji aktai, tokie procesai neišvengiamai prailgintų kitų baudžiamųjų bylų nagrinėjimą teismuose laiką ir t. t.⁴⁴ Be to, „<...> įstatymų leidėjas, numatydamas galimybę taikyti laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimą ir asmenims, nuteistiems net už sunkius nusikaltimus, kartu įtvirtino baudžiamosios atsakomybės švelninimo prielaidas, nes netiesiogiai įpareigojo teismus neatimti laisvės teisiams, kai tai įmanoma. Tačiau baudžiamieji įstatymai paprastai taikomi tiems faktams ir padariniams, kurie atsiranda po šių įstatymų įsigaliojimo. Reikalavimas, kad paskelbti įstatymai galiotų į ateitį – svarbi teisinio tikrumo prielaida, esminis teisės viešpatavimo, teisinės valstybės elementas (Konstitucinio Teismo 1998 m. liepos 9 d., 2001 m. sausio 11 d. nutarimai). Tai svarbus ir būtinas veiksnys užtikrinant teisės, įstatymų, teisinės tvarkos stabilumą ir tvirtumą. Kartu būtina atsižvelgti ir į besiklostančią kasacinę praktiką taikant šiuo metu galiojančią BK 75 straipsnio 1 dalies redakciją. Pagal ją šis institutas <...> taikytinas ir tais atvejais, kai nusikalstama veika padaryta iki BK 75 straipsnio 1 dalies 2015 m. kovo 19 d. redakcijos įsigaliojimo, t. y. iki 2015 m. kovo 24 d., ir kai nepasibaigęs tokios bylos teisminis nagrinėjimas, t. y. pirmosios ar apeliacinės arba kasacinės instancijos teisme. Tai gali būti daroma ir paties teismo, nagrinėjančio tokią baudžiamąją bylą iniciatyva.“⁴⁵

Remiantis aukščiau minėtais teisėjų kolegijos išaiškinimu bei Konstitucinio Teismo nutarimais, būtina pažymėti, jog nesant įstatymų leidėjo suformuluotų šio naujojo Lietuvos Respublikos BK 75 straipsnio 1 dalies pakeitimo taikymo taisyklių, yra pakankamai sudėtinga tinkamai įgyvendinti įstatymų leidėjo valią bei formuoti vienodą teismų praktiką. Kaip jau buvo minėta, šios teisės normos pakeitimas neįpareigoja teismų aklaui taikyti bausmės vykdymo atidėjimą kiekvienu atveju. Tai turėtų būti daroma teismui nusprendus, jog yra tam pagrindas, atsižvelgiant į visas reikšmingas aukščiau minėtas aplinkybes ir remiantis teisės aktais, principais bei suformuluota teismų praktika, išaiškinimais.

⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2015 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-7-386-746/2015.

⁴⁵ *Ibid.*

Lietuvos Respublikos BK 92 straipsnis numato laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimą nepilnamečiams asmenims. Šios normos formuluotė ir turinys yra panašus į Lietuvos Respublikos BK 75 straipsnio normą, tačiau, kaip ir įprasta, nepilnamečiams asmenims taikomi tam tikri ypatumai: aptariamose sąlygose kontekste šis institutas gali būti taikomas nepilnamečiams asmenims, nuteistiems laisvės atėmimo bausme už neatsargius nusikaltimus, nepriklausomai nuo paskirtos laisvės atėmimo bausmės dydžio, arba ne daugiau kaip penkeriems metams už tyčinius nusikaltimus, nepriklausomai nuo jų sunkumo kategorijos. Be to, atidedant bausmės vykdymą nepilnamečiams asmenims skiriama ne baudžiamojo poveikio priemonės ir (ar) įpareigojimai, bet auklėjamojo poveikio priemonės, nurodytos ir reglamentuojamos Lietuvos Respublikos BK 82-88 straipsniuose (Lietuvos Respublikos BK 92 straipsnis). Taikant šį institutą nepilnamečiams asmenims, kaip ir taikant BK 75 straipsnio nuostatas, kyla tam tikrų problemų.

Teismų praktikoje pasitaiko atveju, kai nuteistas asmuo, nusikalstamą veiką padaro būdamas nepilnametis, tačiau bausmės vykdymas jam atidedamas taikant Lietuvos Respublikos BK 75 straipsnį.

Byloje⁴⁶ pirmosios instancijos teismas paskyrė asmeniui laisvės atėmimo bausmę, vadovaudamasis BK 75 straipsniu ir paskirtos bausmės vykdymą atidėjo. Iš bylos duomenų matyti, kad asmuo nusikalstamas veikas, už kurias jis buvo nuteistas, padarė būdamas nepilnametis. Todėl aukštesnės instancijos teismas sprendė, kad: „Kadangi, <...>, vadovaujantis BK 75 straipsniu laisvės atėmimo bausmės vykdymas atidedamas pilnamečiams, o bausmės vykdymo atidėjimo nepilnamečiams sąlygas nustato BK 92 straipsnis, skundžiamas nuosprendis pakeistinas dėl netinkamai pritaikyto baudžiamojo įstatymo (BPK 328 straipsnio 1 punktas): nuosprendžio dalis, kurioje D. J. laisvės atėmimo bausmės vykdymas atidėtas vadovaujantis BK 75 straipsniu, naikintina ir laisvės atėmimo bausmės vykdymas D. J. atidėtinas vadovaujantis BK 92 straipsnio nuostatomis.“

Pasitaiko atveju, kai nepilnamečiui nuteistajam buvo pritaikytos Lietuvos Respublikos BK 92 straipsnio nuostatos, pagal kurias jam atidėtas bausmės vykdymas tačiau nuteistasis, siekdamas švelninti savo padėtį, prašo taikyti Lietuvos Respublikos BK 75 straipsnio nuostatas.

⁴⁶ Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. spalio 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1A-353-116/2015.

Byloje⁴⁷ nuteistajam paskirtos bausmės vykdymas atidėtas, remiantis BK 92 str. 1 d., 2 d., tačiau atsižvelgiant į tai, kad nuteistasis nevykdė teismo jam paskirtų įpareigojimų, jis teismo nutartimi siunčiamas atlikti nuosprendžiu paskirtos laisvės atėmimo bausmės. Dėl to, „nuteistasis prašo panaikinti skundžiamą nutartį bei priimti naują nutartį – taikyti jo atžvilgiu BK 75 str. nuostatas. Skunde nurodo, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas formuoja baudžiamąją politiką bausmių švelninimo klausimu, todėl mano, kad yra pagrindas jo atžvilgiu taikyti padėtį švelninantį įstatymą ir apylinkės teismas privalėjo tai padaryti. <...> Nagrinėjamu atveju nustatyta, kad P. B. nusikalstamas veikas, už kurių padarymą jam buvo paskirta laisvės atėmimo bausmė, įvykdė būdamas nepilnametis. Todėl nuteistajam atidedant bausmės vykdymą, buvo vadovaujamasi būtent BK 92 str. nuostatomis, <...>. Taigi, kaip teisingai nurodė apylinkės teismas, atsižvelgiant į tai, jog P. B. <...> buvo nuteistas būdamas nepilnamečiu, jo atžvilgiu, nepaisant to, kad šiuo metu nuteistasis jau yra pilnametis, gali būti taikomos tik BK 92 str. nuostatos, o ne BK 75 str., numatantis bausmės vykdymo atidėjimą asmenims, kurie nusikalstamas veikas įvykdė būdami pilnamečiais. Be to, <...> BK 92 str. norma ir taip yra švelnesnė nei BK 75 str.“

Apibendrinant svarbu pabrėžti, kad įstatymų leidėjo nurodymas, jog bausmės vykdymo atidėjimas gali būti taikomas asmenims padariusiems neatsargius, nesunkius, apysunkius bei sunkius tyčinius nusikaltimus, suponuoja galimybę teigti, jog nesant nurodyto pavojingumo nusikalstamos veikos padarymo, nėra galimybės taikyti nagrinėjamo instituto. Būtent tai leidžia priskirti šią nuostatą prie būtinų nagrinėjamo instituto sąlygų.

Laisvės atėmimo bausmės paskyrimas asmeniui padariusiam nusikalstamą veiką

Minėta, kad anksčiau BK numatė galimybę atidėti bausmės, arešto bei laisvės atėmimo bausmės vykdymą, tačiau pagal dabar galiojantį reguliavimą yra numatoma galimybė atidėti tik laisvės atėmimo bausmės vykdymą. Be to, BK įsakmiai nurodo, kokio dydžio⁴⁸ turi būti paskirta laisvės atėmimo bausmė, kurią teismas galėtų atidėti.

⁴⁷ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjo 2015 m. rugpjūčio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 1S-407-531/2015.

⁴⁸ Žiūrėti 2 dalies 1 skyriuje „Asmens nuteisimas už tam tikro pavojingumo nusikalstamos veikos padarymą“.

Lietuvos Respublikos BK 75 straipsnio 1 dalis numato galimybę taikyti šį institutą, kai nuteistajam paskirta laisvės atėmimo bausmė yra ne didesnė kaip šešeri metai už dėl neatsargumo padarytus nusikaltimus arba ne didesnė kaip ketveri metai už tyčinius nusikaltimus, išskyrus labai sunkius. Nepilnamečių nuteistųjų bausmės vykdymo atidėjimą reglamentuojančio Lietuvos Respublikos BK 92 straipsnio 1 dalis nurodo, jog nepilnamečiui bausmės vykdymas gali būti atidėtas, jei asmuo yra nuteistas už bet kokio dydžio neatsargius nusikaltimus arba ne daugiau nei penkeriems metams nuteistas už tyčinius nusikaltimus.

Šios sąlygos taikymas praktikoje nesukelia didelių problemų. Kitaip tariant, minėtose Lietuvos Respublikos BK normose yra aiškiai ir konkrečiai nustatytos ribos, kuriomis vadovaujasi teismai. Būtent taip užtikrinamas vienodos teismų praktikos kūrimas bei teisingumo ir kitų principų įgyvendinimas. Tačiau jau buvo minėta, jog yra atvejų, kai padaromos kelios nusikalstamos veikos. Esant tokiai situacijai, teismas paskiria bausmę už kiekvieną nusikalstamą veiką atskirai, po ko paskiria galutinę subendrintą bausmę, kuri subendrinama apimant arba visiškai ar iš dalies jas sudedant (Lietuvos Respublikos BK 63 straipsnio 1 dalis). Teismas subendrindamas bausmes, Lietuvos Respublikos BK numatytais atvejais, švelnesnę bausmę keičia griežtesne bausme. Tačiau BK numato vieną išimtį – bauda nekeičiama ir yra skiriama kartu su bausme (Lietuvos Respublikos BK 63 straipsnio 2 dalis). Kaip buvo minėta, baudos vykdymo atidėjimo BK nenumato. Tokiais atvejais, kai nuteistam asmeniui yra paskirta galutinė subendrinta bausmė, kuri susideda iš laisvės atėmimo bausmės ir baudos, arba kai teismas subendrindamas bausmes jų nekeičia, t.y. nesuvienodina, ir paskiria laisvės atėmimo bausmę bei kitą, už laisvės atėmimo švelnesnę, bausmę, tokiais atvejais laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimas galimas, tačiau bauda, ar minėta švelnesnė bausmė yra vykdoma savarankiškai. Tokių bylų teismų praktikoje yra ne viena, tačiau vertinant ankstesnių metų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką bei lyginant ją su paskutiniųjų metų šio teismo praktika, galima teigti, jog paskutiniaisiais metais Lietuvos Aukščiausiasis Teismas dažniausiai naudoja BK numatytomis bausmių keitimo taisyklėmis ir bausmes, nesusijusias su laisvės atėmimu, keičia į laisvės atėmimo bausmę:

Byloje⁴⁹ teismo nuosprendžiu asmuo nuteistas už baudžiamojo nusižengimo padarymą ir jam paskirta 35 parų arešto bausmė. „Vadovaujantis BK 64 straipsniu, 65 straipsnio 1 dalimi ši bausmė subendrinta su 2004 m. lapkričio 10 d. Pasvalio rajono apylinkės teismo nuosprendžiu paskirta šešių mėnesių laisvės atėmimo bausme bei

⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 16 d. Teismų praktikos taikant bausmių vykdymo atidėjimą apžvalga (Baudžiamojo kodekso 75 ir 92 straipsniai), Nr. 28.

3 MGL (375 Lt) bauda ir galutinė subendrinta bausmė paskirta septyni mėnesiai laisvės atėmimo. Vadovaujantis BK 75 straipsniu bausmės vykdymas atidėtas dvejim metams, o bauda su bausme nebendrinta ir paskirta vykdyti atskirai (baudžiamoji byla Nr. 1-188-500/2005).“

Kitoje byloje⁵⁰ asmuo 2012-05-22 nuteistas laisvės atėmimu 3 metams ir taip pat jam paskirta 844,74 Lt bauda. Minėtas asmuo 2012-06-29 nuteistas laisvės atėmimu 10 mėnesių ir bausmės vykdymas jam atidėtas 1 metams. 2012-10-10 teismo nutartimi, šiam asmeniui bausmės subendrintos ir galutinė paskirta bausmė – 3 metai 4 mėnesiai laisvės atėmimo su 844,74 Lt bauda. 2013-12-03 teismo nutartimi paskirta 844,74 Lt bauda pakeista 3 parom arešto. 2014-01-21 teismo nutartimi subendrinus 2012-10-10 ir 2013-12-03 nutartimis paskirtas bausmes, paskirta galutinė subendrinta bausmė – laisvės atėmimas 3 m. 4 mėn. 3 d.

Kaip jau buvo minėta, ši sąlyga pakankamai aiški ir didelių sunkumų teismams nesukelia. Tačiau, dėl tos priežasties, jog atidėti yra galimybė tik laisvės atėmimo bausmę, tam tikrais atvejais šio instituto taikymas taip pat priklauso nuo teismo sprendimo jį taikyti. Tai puikiai matyti iš pateiktų pavyzdžių: kai vienu atveju teismas paskiria galutinę subendrintą bausmę, prie kurios bauda nebendrinama ir paskiriama vykdyti atskirai, o kitu – bauda pakeista į arešto bausmę, o vėliau visos paskirtos bausmės subendrintos ir paskirta galutinė subendrinta bausmė – laisvės atėmimo bausmė, kurios vykdymas atidėtas. Taigi, sunku vertinti, ar tokie teismo veiksmai yra nepagrįsti, ar taip tiesiog yra palengvinamas teismų darbas, ypač, kai BK numato galimybę teismui keisti bausmes kitomis bei subendrinti jas apimant arba visiškai ar iš dalies sudedant. Formaliai aiškinant BK normas reikėtų atsižvelgti į konkrečią normą (Lietuvos Respublikos BK 65 straipsnio 2 dalis), kuri nurodo, jog bauda nekeičiama ir skiriama kartu su bausme, kadangi ši norma nenumato išimties atveju, kai galima jos nesilaikyti. Tačiau, kaip jau žinome, teisės normų negalime vertinti vien tik formaliai, tai įrodo ir suformuluota teismų praktika. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2014 m. birželio 3 d. nutartimi panaikino Apeliacinės instancijos teismo sprendimą, kuris būtent ir aiškino, jog Lietuvos Respublikos BK 65 straipsnio 2 dalyje įtvirtina taisyklė, pagal kurią bauda nekeičiama ir skiriama kartu su kita bausme. Tačiau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, jog „toks šios BK bendrosios dalies normos aiškinimas ir taikymas neatitinka šios normos turinio bei teismų praktikos. <...> skirtingai negu 1961 m. BK 44 straipsnio 1 dalies 2 punkte, kuriame buvo nurodyta, kad bauda negali būti sudedama ar pakeičiama kitomis

⁵⁰ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. rugsėjo 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-1602-175/2014.1

bausmėmis ir vykdoma atskirai, dabartinio BK 65 straipsnio 2 dalyje nėra draudimo sudėti baudas. Tai reiškia, kad, skiriant subendrintą bausmę už kelias nusikalstamas veikas, BK 65 straipsnio 2 dalyje numatytas draudimas pakeisti baudą nevaržo teismo visa apimtimi taikyti BK 63 straipsnyje numatytą galutinės subendrintos bausmės skyrimo taisyklių, t. y. griežtesne bausme apimti baudą, ją iš dalies ar visiškai pridėti prie griežtesnės bausmės. Šis draudimas reiškia, kad, paskyrus baudą už atskiras nusikalstamas veikas, taikant visiško ar dalinio baudos ir griežtesnės bausmės sudėjimo būdą, netaikomos BK 65 straipsnio 1 dalyje numatytos baudos keitimo kitomis bausmėmis taisyklės. Šios taisyklės taikomos nuosprendžio vykdymo stadijoje keičiant baudą viešaisiais darbais arba areštu (BK 47 straipsnio 6 ir 7 dalys).⁵¹

Dar viena svarbi ir palyginti dažna praktikoje pasitaikanti problema – kuomet dar nepaskyręs bausmės teismas sprendžia, jog būtų netikslingas realus bausmės vykdymas. Tuomet teismas ieško būdų paskirti tokią bausmę, kurią būtų galima atidėti. Vertinant ir analizuojant teismų praktiką, pastebima, jog dažniausiai teismai asmenims, kurie teisiami pirmą kartą, o ypač, už nesunkius ar apysunkius nusikaltimus, skiria laisvės atėmimo bausmę ir tuo pačiu atideda jos vykdymą. Tuo tarpu, Lietuvos Respublikos BK 55 straipsnis numato, kad „asmeniui, pirmą kartą teisiaram už neatsargų arba nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą, teismas paprastai skiria su laisvės atėmimu nesusijusias bausmes“ (Lietuvos Respublikos BK 55 straipsnis). Tame pačiame straipsnyje nurodyta, jog skirdamas laisvės atėmimo bausmę tokiais atvejais, teismas privalo motyvuoti savo sprendimą. Be to, laisvės atėmimo bausmės skyrimas pagal BK 55 straipsnį yra galimas tuomet, kai kitos bausmės rūšys nėra pakankamos bausmės tikslams pasiekti. Kita vertus, BK 75 straipsnio bei 92 straipsnio nuostatose įtvirtinta, jog bausmės vykdymo atidėjimo institutas taikomas tuomet, kai yra pakankamas pagrindas manyti, jog bausmės tikslai bus pasiekti be realaus jos atlikimo. Atrodytų, jog teismas skirdamas laisvės atėmimo bausmę tokiu atveju mano, jog tik taip bus pasiekti bausmės tikslai, o šią bausmę atidedamas jau sprendžia, kad, vis dėlto, bausmės tikslai bus pasiekti be realaus šios bausmės atlikimo. Iš to, kas pateikta, darytina išvada, jog tokie teismų sprendimai yra ne tik, kad prieštaraujantys vienas kitam, bet dėl to dar ir nepagrįsti. Vertinant 2008 m. Teismų praktikos apžvalgoje pateiktą poziciją, galima teigti, jog Lietuvos Aukščiausiasis Teismas stengiasi taisyti tokius nepagrįstus žemesnių instancijų teismų sprendimus.

⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-302/2014.

Pakankamas pagrindas manyti, kad bausmės tikslai bus pasiekti ir įgyvendinti be realaus bausmės atlikimo

Bausmės tikslai yra įtvirtinti Lietuvos Respublikos BK 41 straipsnio 2 dalyje. Taigi, teismas gali daryti išvadą, kad yra pakankamas pagrindas manyti, jog bausmės tikslai bus pasiekti ir įgyvendinti, atidėjus paskirtą laisvės atėmimo bausmę nuteistam asmeniui, kai įsitikina, jog asmuo bus sulaikytas nuo nusikalstamų veikų darymo, bus pakankamai nubaustas bei apribotos ar visai atimtos galimybės jam daryti naujas nusikalstamas veikas, be to, kad asmuo laikysis įstatymų ir vėl nenusikals bei bus užtikrintas teisingumo principo įgyvendinimas. Įstatyme įsakmiai nenurodyta, jog teismas turi pateikti motyvuotą išvadą dėl šios sąlygos buvimo ar nebuvimo, tačiau ne kartą minėtoje 2008 m. Teismų praktikos apžvalgoje nurodoma, jog nuosprendžio aprašomojoje dalyje turi būti motyvuojamas ne tik bausmės skyrimas, bet ir sprendimas dėl paskirtos bausmės vykdymo atidėjimo, nurodant tokio instituto taikymo sąlygas bei pagrindžiant išvadą, kad bausmės tikslai bus pasiekti ir atidėjus jos vykdymą.

Tačiau, remiantis teismų praktika, matyti, kad teismai dažnai nemotyvuoja arba nepakankamai motyvuoja, kodėl padarė išvadą, jog bausmės tikslai bus pasiekti be realaus jos atlikimo. Kasacinėje nutartyje⁵² pabrėžiama, jog „sprendžiant klausimą, ar bausmės vykdymas gali būti atidėtas, turi būti vertinamos visos bylos aplinkybės, susijusios ir su padaryta veika, ir su nuteistojo asmenybe, turi būti įvertinta, ar yra pagrindas manyti, kad, atidėjus laisvės atėmimo bausmės vykdymą, asmuo bus sulaikytas nuo nusikalstamų veikų darymo, ar nuteistasis asmuo laikysis įstatymų ir daugiau nenusikals, ar bus užtikrintas teisingumo principo įgyvendinimas“. Kitaip tariant, kiekvienu atveju, kai yra taikomas BK 75 straipsnis, teismo išvada, kad yra pakankamas pagrindas manyti, jog ir atidėjus bausmės vykdymą bus įgyvendinti bausmės tikslai, turi būti pagrindžiama. Svarbu pabrėžti, kad nors ir teismai turi pareigą tinkamai pagrįsti savo išvadą, jog yra pakankamas pagrindas taikyti šį institutą konkrečioje byloje, tačiau teismai neturi pareigos kiekvienoje byloje paaiškinti, kodėl bausmės vykdymas neatidedamas.

Kartais teismų praktikoje pasitaiko atveju, kai teismai taiko Lietuvos Respublikos BK 75 arba 92 straipsnį, nepateikdami motyvuotos išvados dėl tokio instituto taikymo, o toks teismo sprendimas akivaizdžiai yra nepagrįstas.

⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. vasario 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-13/2010.

Byloje⁵³ analizuojamą išvadą, kad laisvės atėmimo bausmės vykdymas gali būti atidėtas, jeigu teismas nusprendžia, kad yra pakankamas pagrindas manyti, jog bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo, pirmosios instancijos teismas motyvavo tuo, kad „nėra duomenų, kurie rodytų, kad po šios nusikalstamos veikos padarymo kaltinamasis būtų padaręs dar kitų nusikalstamų veikų, todėl yra pagrindas manyti, kad jis laikysis įstatymų ir nebusikals, kad kaltinamasis bus pakankamai nubaustas paskyrus įpareigojimus ir baudžiamojo poveikio priemonę“. Apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs apeliaciniame skunde nurodytas aplinkybes, nustatė, kad asmuo anksčiau buvo teistas, baustas už vairavimą esant neblaiviam, tačiau motyvuodamas bausmės vykdymo atidėjimo pagrįstumą, nurodė, jog šis nusikaltimas buvo padarytas išnykus teistumui, taip pat neturint galiojančių administracinių nuobaudų. Be to, nusikaltimo padarymo metu nuteistasis dirbo, darbe apibūdinamas teigiamai. Šioje byloje kasacinis teismas konstatavo, kad „tokie teismų nurodyti motyvai, pagrindžiantys išvadą, kad bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo, nėra pakankami ir įtikinami. Darydamas išvadą, kad bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo, teismas privalo įvertinti, ar nuteistojo nusikaltimas padarytas atsitiktinai, nepalankiai susiklosčius aplinkybėms, dėl kitų asmenų įtakos, ar nuteistajam apskritai būdingos antivisuomeninės, nihilistinės nuotaikos, yra ryškių polinkių daryti nusikalstamas veikas ir pan.“ Reikia pažymėti, kad šios konkrečios bylos atveju, asmuo nuteistas už kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimą. Kasacinės instancijos teismas savo nutartyse yra ne kartą pasisakęs, kad atvejai, kai kaltininkas šį nusikaltimą „padaro šiurkščiai, sąmoningai pažeisdamas Kelių eismo taisykles ir dėl to žūsta žmonių ar būna sunkiai sutrikdyta kitų asmenų sveikata, suponuoja būtinybę skirti griežtesnes bausmes“. Tokiais atvejais „labai sunkių padarinių reikšmės skiriamai bausmei negali sumenkinti byloje nustatytos kaltininko atsakomybę lengvinančios aplinkybės, ar teigiamai apibūdinama jo asmenybė. Atvejai, kai asmuo, apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, šiurkščiai pažeisdamas kelių transporto eismo saugumo taisykles, sukelia eismo įvykį, dėl kurio žūsta žmonių ar būna sunkiai sutrikdyta kitų asmenų sveikata, paprastai vertinami kaip paneigiantys galimybę tokiam asmeniui taikyti bausmės vykdymo atidėjimą, nes tai neatitinka teisingumo siekio ir nepadedą pasiekti kitų BK 41 straipsnyje įtvirtintų bausmės tikslų (kasacinės nutartys Nr. 2K-101/2010, 2K-89/2010, 2K-25/2010, 2K-8/2010, 2K-188/2009; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo

⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gegužės 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-271/2010.

2007 m. birželio 28 d. Teismų praktikos taikant bausmių vykdymo atidėjimą apžvalgos išvadų 3.5 ir 8.3 punktai; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. Teismų praktikos kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimo baudžiamosiose bylose apžvalgos išvadų 18 punktas)“.

Pažymėtina, kad ši sąlyga, tai yra teismo diskrecija, leidžianti teismui spręsti kiekvienu atveju, ar yra pagrindas taikyti šį institutą asmeniui, bet jokių būdu ne teismo pareiga jį taikyti. Todėl net ir esant visoms Baudžiamajame įstatyme įtvirtintoms sąlygoms, teismas priima galutinį sprendimą šio instituto taikymo atžvilgiu. Svarbu paminėti, kad teismas įgyvendindamas šią savo teisę, privalo vertinti ne tik aukščiau aptartas aplinkybes, kurios leidžia priėti išvados, jog bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje⁵⁴ yra suformavęs tam tikras taisykles, į kurias teismai turi atsižvelgti vertindami reikšmingas aplinkybes. Taigi, sprendžiant klausimą, ar bausmės vykdymas gali būti atidėtas, teismas turi atsižvelgti į „padarytų nusikalstamų veikų pavojingumo laipsnį, kaltininko asmenybę, atsakomybę lengvinančias ir kitas bylos aplinkybes. Spręsdamas šį klausimą teismas privalo įvertinti visas aplinkybes, lemiančias nusikalstamos veikos pavojingumą (nusikaltimo padarymo būdą, įrankius ir priemones, laiką, vietą, pasekmių sunkumą, kaltės formą, tikslą ir motyvą), apibūdinančias kaltininko asmenybę (ankstesnius nusikaltimus ar kitus teisės pažeidimus, polinkį į girtavimą, narkotinių ar kitų svaiginamųjų priemonių vartojimą, vertybinę orientaciją, požiūrį į darbą, asmens charakteristiką ir pan.), elgesį po nusikaltimo padarymo (atvykimą ir prisipažinimą, gailėjimąsi, padėjimą išaiškinti nusikaltimą ir kitus bendrininkus, žalos atlyginimą ir pan.). Šie duomenys turi sudaryti prielaidas išvadai, kad nuteistojo resocializacija galima be realaus laisvės atėmimo. Teismas taip pat turi įvertinti ir tai, kaip bausmės vykdymas paveiktų kaltininko teigiamus socialinius ryšius.“ Be to, teismas privalo įvertinti, ar „nuteistojo nusikaltimas padarytas atsitiktinai, nepalankiai susiklosčius aplinkybėms, dėl kitų asmenų įtakos, ar nuteistajam apskritai būdingos antivisuomeninės, nihilistinės nuotaikos, yra ryškių polinkių daryti nusikalstamas veikas ir pan.“

Taigi, akivaizdu, kad nepakanka formaliai vertinti įstatymo numatytas sąlygas. Ir nors teismų nesaisto BK įtvirtinta pareiga taikyti šį institutą, tačiau, kita vertus, tokia numatyta teismui teisė spręsti, taip pat įpareigoja teismą kiekvienu atveju svarstyti minėtų aplinkybių buvimą ir galimybę taikyti bausmės vykdymo atidėjimo institutą. Kaip

⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-488/2013. Taip pat žiūrėti: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gegužės 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-271/2010; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 16 d. Teismų praktikos taikant bausmių vykdymo atidėjimą apžvalga (Baudžiamojo kodekso 75 ir 92 straipsniai), Nr. 28.

buvo pateikta aukščiau, yra labai daug esminių aplinkybių, kurias yra būtina įvertinti ir pagrįsti, norint pasinaudoti minėta teismo teise. Galima teigti, kad šios sąlygos taikymas praktikoje yra sudėtingiausias dėl tos priežasties, jog BK suteikia teismams laisvę spręsti patiems, kada yra pagrindas manyti, jog pritaikius šį institutą bus įgyvendinti bausmės tikslai. Tai iš dalies apsunkina teismų, kurių sprendimai saistomi aukštesnės instancijos teismų sprendimų, laisvę. Tai taip pat reiškia, kad suvienodinti teismų praktiką yra pakankamai sudėtinga ir vertinant teismų sprendimus, jų pateiktas motyvuotas išvadas bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pateiktus išaiškinimus matyti, jog dažnai teismų nuomonės išsiskiria. Tačiau kiekviena baudžiamoji byla yra individuali, kiekvienu atveju, teismas turi vertinti visas bylos aplinkybes, kaltinamojo asmenybę bei kitus reikšmingus bylai faktus, todėl neįmanoma įstatymų leidėjui įtvirtinti konkrečių taisyklių, kurių teismas laikytųsi vertinant, ar yra pagrindas manyti, jog bausmės tikslai bus pasiekti ir įgyvendinti neatliekant realios laisvės atėmimo bausmės.

3. BAUSMĖS VYKDYMO ATIDĖJIMO TAIKYMO BEI VYKDYMO YPATUMAI IR TEISINĖS PASEKMĖS

Kitos bausmės vykdymo atidėjimo taikymo teismų praktikoje problemos

Be jau aptartų problemų, kylančių taikant bausmės vykdymo atidėjimo institutą, reikia paanalizuoti dar vieną svarbią ir dažnai klausimus keliančią problemą. Dabar galiojantis Baudžiamasis įstatymas nereguliuoja, kiek kartų gali būti taikomas bausmės vykdymo atidėjimas tam pačiam asmeniui. Kitaip tariant, nesant ribojimo, formaliai šis institutas gali būti taikomas pakartotinai net keletą ar dar daugiau kartų. Tačiau teismai taikydami bausmės vykdymo atidėjimo institutą, turi atsižvelgti ne tik į formalų įstatymo aiškinimą, bet ir vertinti visas reikšmingas instituto taikymui aplinkybes. Šiuo atveju, vertinant bausmės vykdymo atidėjimo instituto esmę, paskirtį bei taikymo sąlygas, peršasi prielaida, jog pakartotinis šio instituto taikymas galimas tik išimtiniais atvejais.

Kaip jau buvo kalbama pirmoje dalyje, bausmės vykdymo atidėjimo institutas, galima teigti, yra tam tikra baudžiamosios atsakomybės realizavimo forma, kuria siekiama tų pačių tikslų įgyvendinimo, kaip ir kitomis bausmės ar baudžiamosios atsakomybės formomis. Kitaip tariant, pritaikius šį institutą, siekiama asmens perauklėjimo, pasitaisymo bei atgrasymo nuo kitų nusikalstamų veikų darymo, tik asmens padėtį palengvinančiu būdu. Tai lyg savotiška galimybė asmeniui įrodyti, jog šis suprato savo veiksmų pavojingumą, įvertino atsiradusių padarinių dydį ir sunkumą bei to gailisi ir daugiau nebebusikals. Tais atvejais, kai asmuo nepasinaudoja jam suteikta galimybe, t.y. padaro naują nusikalstamą veiką bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu, arba nevykdo paskirtų baudžiamojo poveikio priemonių ir kitų įpareigojimų, tai rodo, kad tokios priemonės asmens pataisymui yra nepakankamos ir bausmės vykdymo atidėjimo instituto taikymas yra pakeičiamas paskirtos bausmės realiu atlikimu nurodytoje pataisos įstaigoje.

Teismų praktikoje⁵⁵ nurodoma, jog „nors BK imperatyviai ir nenurodyta, kad bausmės vykdymo atidėjimas netaikytinas tada, kai asmuo jo bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu padaro naują nusikalstamą veiką, tačiau teismų praktikoje yra konstatuojama, kad tokiu atveju iš esmės nebelieka prielaidų išvadai, jog bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų

⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 16 d. Teismų praktikos taikant bausmių vykdymo atidėjimą apžvalga (Baudžiamojo kodekso 75 ir 92 straipsniai), Nr. 28.

bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. lapkričio 14 d. nutartis Nr. 2K–482, skelbta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenyje „Teismų praktika“ Nr. 26)“. Byloje⁵⁶ teismas nurodo, jog asmuo nusikalstamą veiką padarė žinodamas, kad laisvės atėmimo bausmės vykdymas jam jau yra atidėtas. Toks asmuo yra informuotas ir žino, kad ne tik nusikalstamų veikų, bet ir administracinių teisės pažeidimų padarymas gali lemti bausmės vykdymo atidėjimo panaikinimą. Tačiau yra atvejų, kai minėti asmenys vis tiek padaro naujas nusikalstamas veikas. Tuomet teismas turi pagrindą spręsti, kad be realaus nuosprendžio vykdymo bausmės tikslai negali būti pasiekti.

BK 92 straipsnio nuostatos nedraudžia taikyti laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo nepilnamečiams asmenims, nusikalstamą veiką padariusiems bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu. Kitaip tariant, nepilnamečiams asmenims nepasinaudojusiems teismo jiems suteikta proga įrodyti savo pasitaisymą. Tačiau vertinant teismų praktikoje nagrinėjamus atvejus, galima teigti, kad bausmės vykdymo atidėjimas minėtiems asmenims gali būti taikomas tik išimtiniais atvejais, atsižvelgus į nusikalstamos veikos pavojingumą bei kitas aplinkybes. Konkrečiu atveju⁵⁷ kasacinis teismas pažymėjo, kad naujo vienerūšio nusikaltimo padarymas bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu, prieš tai jau įspėjus asmenį nedaryti naujų nusikalstamų veikų ir po įspėjimo praėjus trumpam laiko tarpui „rodo, kad asmuo nepateisino teismo jam pareikšto pasitikėjimo ir paskirtos bausmės vykdymo atidėjimas nepadės pasiekti BK 41 straipsnio 2 dalyje numatytų bausmės tikslų, kuriais, be kita ko, siekiama taip paveikti nusikaltusį asmenį, kad jis laikytųsi įstatymų ir vėl nenusikalstų. Visa tai leidžia daryti išvadą, kad jo nusikalstami poelgiai nėra atsitiktiniai ir rodo, kad jis nepadarė išvadų dėl savo elgesio.“

Kitas aspektas, kurį reikėtų aptarti – baudžiamojo poveikio priemonių taikymas. Kadangi BK XI skyriaus nuostatos (Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumai) nenumato ypatumų auklėjamojo poveikio priemonių taikymo aspektu, darytina išvada, jog toliau nagrinėjamos problemos atitinkamai kyla ir auklėjamojo poveikio priemonių taikymo kontekste. Lietuvos Respublikos BK 75 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta nuostata, jog „teismas, atidėdamas bausmės vykdymą, paskiria nuteistajam vieną ar kelias tarpusavyje suderintas šio kodekso IX skyriuje numatytas baudžiamojo poveikio priemones ir (ar) šiame pačiame – 75 straipsnyje išvardintas pareigas“ (Lietuvos Respublikos BK 75 straipsnio 2 dalis). Atitinkamai Lietuvos Respublikos BK 92 straipsnio 2 dalis numato, jog „atidėdamas bausmės vykdymą, teismas nepilnamečiui paskiria vieną ar kelias

⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-741/2007.

⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. lapkričio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-572/2006.

tarpusavyje suderintas šio kodekso 82 straipsnyje numatytas auklėjamojo poveikio priemonės“. Formaliai vertinant minėtas Baudžiamojo įstatymo normas, atrodytų, jog įstatymų leidėjas įsakmiai nenurodo teismui kiekvienu atveju taikyti baudžiamojo (auklėjamojo) poveikio priemonę. Tačiau žinant, ko siekiama bausmės vykdymo atidėjimo taikymu, peršasi prielaida, kad tokių poveikio priemonių bei kitų pareigų skyrimas nuteistajam ir yra pagrindinės priemonės šio instituto taikymo tikslams pasiekti. Kad būtų aiškiau, reikia paanalizuoti BK normų kaitą bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pateiktus išaiškinimus. Nagrinėjant žemesnių instancijų teismų sprendimus bei atskirų proceso dalyvių skunduose pateiktus argumentus matyti, jog dažniausiai yra laikoma, kad būtinumas visais atvejais taikyti baudžiamojo poveikio priemonės atsirado įsigaliojus 2007 m. birželio 28 d. Lietuvos Respublikos BK pakeitimo įstatymui⁵⁸. Iki minėto įstatymo įsigaliojimo, Lietuvos Respublikos BK 75 straipsnio 2 dalis numatė, kad „atidedamas bausmės vykdymą, teismas paskiria nuteistajam vieną ar kelis iš šių įpareigojimų: <...>“. Tokia BK formuluotė rodo, jog teismai nėra įpareigoti taikyti baudžiamojo poveikio priemonės nuteistiesiems, atidedant jiems paskirtos bausmės vykdymą. Kitaip tariant, teismas konkrečiu atveju sprendžia dėl poveikio priemonių taikymo reikalingumo. Tokią teisę teismui tiesiogiai numato Lietuvos Respublikos BK 67 straipsnio 2 dalis⁵⁹. Tokia nuostata patvirtina ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika: „<...> Nors nusikaltimo padarymo metu galiojusi BK 75 straipsnio 2 dalies redakcija tiesiogiai neįpareigodavo teismų skirti baudžiamojo poveikio priemonės (nuoroda į tokį būtinumą įsigaliojo tik 2007 m. liepos 21 d. – įstatymas Nr. X-1233), tačiau tokia teismui suteikta galimybė tiesiogiai nurodyta BK 67 straipsnio 2 dalyje. Baudžiamojo poveikio priemonės paskyrimo teisėtumas tokiais atvejais (atidedant bausmės vykdymą pagal seną BK 75 straipsnio 2 dalies redakciją) ne kartą patvirtintas kasacinėje praktikoje (kasacinės nutartys Nr. 2K-13/2008, 2K-128/2008, 2K-317/2008; bei 2008 m. Teismų praktikos

⁵⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 38, 47, 63, 66, 70, 75, 82, 93, 129, 166, 167, 172, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 194, 196, 197, 198, 198¹, 198², 199, 202, 213, 214, 215, 225, 227, 228, 231, 233, 235, 252, 256, 257, 262, 284, 285, 312 straipsnių, priedo pakeitimo ir papildymo, XXVI, XXX skyrių pavadinimų pakeitimo ir kodekso papildymo 256¹, 257¹ straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007-07-21, Nr. 81-3309.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso IX skyrius „Baudžiamojo poveikio priemonės ir jų skyrimas“ įtvirtina nuostatas, susijusias su aptariamų poveikio priemonių skyrimu, sąlygomis, tokių priemonių nevykdymo padariniais ir kitais įpareigojimais. Su nagrinėjamu klausimu konkrečiai yra susijęs šiame skyriuje įtvirtintas 67 straipsnis, kuris numato, kokiais atvejais ir kokios baudžiamojo poveikio priemonės gali būti skiriamos asmenims. Šio straipsnio 2 dalis baudžiamojo poveikio priemonės be kitų atvejų, gali būti skiriamos pilnamečiam asmeniui atleistam nuo bausmės šio kodekso X skyriuje numatytais pagrindais. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso X skyrius „Bausmės vykdymo atidėjimas ir atleidimas nuo bausmės“, būtent ir reglamentuoja bausmės vykdymo atidėjimo institutą (75 straipsnis). Taigi, galima teigti, jog galimybę teismui taikyti baudžiamojo poveikio priemonės suponuoja Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 67 straipsnio 2 dalies nuostata.

apžvalga).⁶⁰ Yra ir kita nuomonė, jog aukščiau pateiktas išaiškinimas neatitinka įstatymų leidėjo pozicijos ir teismas, skirdamas baudžiamojo poveikio priemones, jei to įsakmiai nenurodo teisės aktai, netinkamai taiko Baudžiamojo įstatymo nuostatas: „Teisėjų kolegija nurodė, kad BK 75 straipsnio 2 dalis nustato, kad, atidėdamas bausmės vykdymą, teismas paskiria nuteistajam vieną ar kelis toje normoje numatytų įpareigojimų. Tai reiškia, kad įstatymas teismui suteikia teisę tik parinkti konkrečius įpareigojimus nuteistajam iš aptariamoje normoje numatytų, tačiau nesuteikia teisės paskirti tokių įpareigojimų, kurie aptariamoje normoje nenumatyti. <...> Todėl paskirdamas tokį įpareigojimą teismas BK 75 straipsnio 2 dalies nuostatas taikė netinkamai.“⁶¹

Kitoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byloje pateikiamas įdomus aiškinimas, prieštaraujantis aukščiau pateiktai nuomonei ir teigiantis, jog po 2007 m. birželio 28 d. Lietuvos Respublikos BK pakeitimo įstatymo įsigaliojimo pakeista norma yra sunkinanti nuteistojo teisinę padėtį: „Įvertinus naująją BK 75 straipsnio 2 dalies redakciją (2007 m. liepos 21 d. redakcija) iš BK 3 straipsnio pozicijų, darytina išvada, kad ši naujoji redakcija yra įstatymas, sunkinantis nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį, nes pagal savo pobūdį baudžiamojo poveikio priemonės yra griežtesnės nei BK 75 straipsnio 2 dalyje numatyti įpareigojimai.“⁶² Kitaip tariant, tokia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pozicija „rodo, kad naujoji BK 75 straipsnio 2 dalies redakcija netaikytina asmenims, kurie nusikalstamą veiką padarė iki įsigaliojus naujai BK 75str. 2 dalies redakcijai.“⁶³

Įsigaliojus jau minėtam įstatymui⁶⁴, Lietuvos Respublikos BK 75 straipsnio 2 dalies norma skamba taip: „Atidėdamas bausmės vykdymą, teismas paskiria nuteistajam šio kodekso IX skyriuje numatytą baudžiamojo poveikio priemonę ir (ar) vieną ar kelis iš šių įpareigojimų: <...>.“ Tiesiogiai aiškinant formuluotę *teismas paskiria*, atrodytų, jog teismas visais atvejais ne *gali paskirti*, o *paskiria* baudžiamojo poveikio priemonę ir (ar) vieną ar kelis nurodytus įpareigojimus. Jau minėta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo

⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. birželio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-196/2009.

⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 27 d. nutartis, Nr. 2K-697/2007.

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-710/2007.

⁶³ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. spalio 2 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1A-519-48-2008.

⁶⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 38, 47, 63, 66, 70, 75, 82, 93, 129, 166, 167, 172, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 194, 196, 197, 198, 198¹, 198², 199, 202, 213, 214, 215, 225, 227, 228, 231, 233, 235, 252, 256, 257, 262, 284, 285, 312 straipsnių, priedo pakeitimo ir papildymo, XXVI, XXX skyrių pavadinimų pakeitimo ir kodekso papildymo 256¹, 257¹ straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007-07-21, Nr. 81-3309.

nutartis⁶⁵ ir ja besiremiančių žemesnių instancijų teismų sprendimai nurodo, jog būtent naujoji Lietuvos Respublikos BK 75 straipsnio 2 dalies redakcija įtvirtina teismo *pareigą* skirti baudžiamojo poveikio priemones visais atvejais, o toje pačioje straipsnio dalyje įtvirtintus įpareigojimus – pagal paties teismo nuožiūrą: „BK 75 straipsnio 2 dalyje, pakeistoje 2007 m. birželio 28 d. įstatymu Nr. X-1233, įsigaliojusiu nuo 2007 m. liepos 21 d., nurodyta, kad atidėdamas bausmės vykdymą, teismas paskiria nuteistajam BK IX skyriuje numatytą baudžiamojo poveikio priemonę ir (ar) vieną ar kelis įpareigojimus. Iš to išplaukia, kad pagal naująją BK 75 straipsnio 2 dalies redakciją (2007 m. liepos 21 d. redakcija), įpareigojimų skyrimas atidėjus bausmės vykdymą nėra privalomas, tačiau yra privalomas baudžiamojo poveikio priemonių skyrimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-710/2007). Remiantis tuo, galima daryti išvadą, kad baudžiamojo poveikio priemonės skyrimas atidėjus bausmės vykdymą nuteistajam yra privalomas teismui, tai yra teismo pareiga (imperatyvi nuostata), o dėl įpareigojimų skyrimo teismas sprendžia atsižvelgęs į bylos aplinkybes, tai yra teismo teisė (alternatyvi nuostata).“⁶⁶

Tačiau skaitant pažodžiui minėtą naujos redakcijos BK 75 straipsnio 2 dalies normą, akivaizdžiai matyti, jog teismo įpareigojimas *paskirti* nėra nukreiptas tiesiogiai į baudžiamojo poveikio priemonę. Kitaip tariant, autorės nuomone, esminė tokios formuluotės dalis yra žodeliai *ir*, (*ar*). Akivaizdu, kad gramatiškai vertinant minėti žodžiai reiškia galimybę teismui taikyti baudžiamojo poveikio priemonę *ir* įpareigojimą kartu, arba vieną *ar* kitą atskirai.

Kaip matyti, ši aptariama nuostata kelia nemažai klausimų, o pateikti pavyzdžiai, teismų priimti sprendimai kelia ir nemažai painiavos. Greičiausiai esant būtinybei surasti tinkamus sprendimus bei suvienodinti teismų praktiką 2010 m. sausio 26 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinė sesija priėmė nutartį, kurioje gana plačiai pasisakė dėl baudžiamojo poveikio priemonių taikymo privalomumo. Visų pirma, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pripažino, jog ši teisės norma yra išreikšta nelabai aiškiai būtent dėl minėtų jungtukų *ir* (*ar*) reikšmės, o tiksliau – nėra aišku, ar šie jungtukai siejami su baudžiamojo poveikio priemonių ir įpareigojimų skyrimu, ar tik su įpareigojimų skyrimu, kaip buvo aiškinta aukščiau pateiktuose teismų sprendimų pavyzdžiuose.

⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-710/2007.

⁶⁶ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. spalio 2 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1A-519-48-2008.

„Aiškinant taip, kad pagal galiojančią BK 75 straipsnio 2 dalies redakciją baudžiamojo poveikio priemonės skyrimas yra būtinas, išėitų, kad, pagal šio straipsnio 4 dalį⁶⁷ nuteistąjį atleidžiant nuo bausmės ar priimant sprendimą panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą ir vykdyti pagal nuosprendį paskirtą bausmę, paskirtos baudžiamojo poveikio priemonės vykdymas ar nevykdymas turi didesnę reikšmę ir yra svarbesnis, negu įpareigojimų vykdymas ar nevykdymas.“⁶⁸ Be to, teismas taip pat pabrėžia, kad teisės normoje vartojamų žodžių negalima aiškinti „izoliuotai, negalimas vien pažodinis paaiškinimas, apsiribojant paraidžiui suprantama žodžio prasme ir neatsižvelgiant į jo vartojimo kontekstą.<...> Teismas pagal BK 75 straipsnį atidėdamas bausmės vykdymą turi skirti baudžiamojo poveikio priemonę, jei nusprendžia, kad tokios priemonės paskyrimas padės įgyvendinti bausmės paskirtį. Nusprendęs skirti baudžiamojo poveikio priemonę ir vieną ar kelis įpareigojimus, teismas turi atsižvelgti į jų suderinamumą ir galimybes veikti nuteistąjį taisymo linkme, vengti jų prieštaravimo ar dubliavimo“.

Akivaizdu, kaip ir taikant patį bausmės vykdymo atidėjimą, taip pat ir skiriant baudžiamojo poveikio priemones, teismas ne tik formaliai taiko Baudžiamojo įstatymo normą, bet privalo įvertinti ir kitas reikšmingas aplinkybes, o svarbiausia ar bus pasiekti bausmės tikslai bei asmens resocializacijos įgyvendinimas.

Šiuo išaiškinimu Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinė sesija taip pat nurodė, kad baudžiamojo poveikio priemonės paskyrimas nėra privalomas ir pateikė galimus alternatyvius baudžiamojo poveikio priemonių bei kitų įpareigojimų taikymo variantus:

- 1) baudžiamojo poveikio priemonės ir vieno iš šioje dalyje nurodytų įpareigojimų paskyrimas;
- 2) baudžiamojo poveikio priemonės ir kelių iš šioje dalyje nurodytų įpareigojimų paskyrimas;
- 3) baudžiamojo poveikio priemonės paskyrimas;
- 4) vieno iš šioje dalyje nurodytų įpareigojimų paskyrimas;
- 5) kelių šioje normoje nurodytų įpareigojimų paskyrimas.⁶⁹

Atkreiptinas dėmesys į tai, jog šios nutarties priėmimo metu galiojęs Baudžiamasis įstatymas savo 75 straipsnio 2 dalyje numatė galimybę teismui taikyti vieną baudžiamojo

⁶⁷ Reikia pabrėžti, kad nagrinėjama nutartis priimta tuo metu, kai galiojanti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso redakcija numatė paskirtą asmeniui baudžiamojo poveikio priemonių bei kitų įpareigojimų nevykdymo bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu tvarką bei sąlygas (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 75 straipsnio 4 dalis). Šiuo metu bausmės vykdymo atidėjimo instituto vykdymo bei nevykdymo tvarką ir sąlygas numato Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas.

⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2010 m. sausio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-P-6/2010.

⁶⁹ *Ibid.*

poveikio priemonę ir (ar) vieną ar kelis įpareigojimus. Šiuo metu galiojanti Lietuvos Respublikos BK 75 straipsnio 2 dalis įtvirtina, jog atidėdamas bausmės vykdymą teismas paskiria vieną ar kelias tarpusavyje suderintas baudžiamojo poveikio priemones ir (ar) pareigas. Galima teigti, kad toks teismo galimybės skirti baudžiamojo poveikio priemones praplėtimas iš dalies apsunkina nuteistojo padėtį, nes jam gali būti paskiriama jau nebe viena baudžiamojo poveikio priemonė, bet netgi kelios. Tačiau vertinant tokį Baudžiamojo įstatymo keitimą šių poveikio priemonių tikslų įgyvendinimo aspektu, reikia pabrėžti, kad tuo siekiama ne nubausti asmenį ar pasunkinti jo teisinę padėtį, o suderinti tarpusavyje susijusias bei asmens pataisymą skatinančias poveikio priemones, kurios padėtų pasiekti bausmės tikslus be realaus jos atlikimo. Be to, reikia priminti, kad nepilnamečiams asmenims auklėjamojo poveikio priemones teismai, taip pat, skiria konkrečiu atveju įvertinę visas reikšmingas aplinkybes ir įsitikinę, jog šios priemonės padės įgyvendinti anksčiau minėtus tikslus.

Bausmės vykdymo atidėjimo vykdymas: vykdymo proceso problemos

Baudžiamajame įstatyme numatyta, jog atidėdamas bausmės vykdymą pilnamečiams asmenims teismas paskiria vieną ar kelias šio įstatymo numatytas baudžiamojo poveikio priemones (Lietuvos Respublikos BK 75 straipsnio 2 dalis), o nepilnamečiams asmenims – auklėjamojo poveikio priemones (Lietuvos Respublikos 92 straipsnio 2 dalis). BK 75 straipsnio 5 dalis įtvirtina nuostatą, jog bausmės vykdymo atidėjimo vykdymo tvarką ir sąlygas nustato Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas. BK 92 straipsnio 3 dalis numato šio įstatymo taikymą nepilnamečiams asmenims. Tai rodo, jog pagrindinis įstatymas, reglamentuojantis šio instituto taikymą tiek pilnamečiams, tiek nepilnamečiams asmenims yra Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas. „Probacija – tai sąlyginė alternatyva paskirtai laisvės atėmimo bausmei (bausmės vykdymo atidėjimas ir lygtinis paleidimas iš pataisos įstaigų), kurios metu vykdoma probuojamojo priežiūra.“ (Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo 2 straipsnio 5 dalis). Tokia priežiūra, remiantis minėto įstatymo 2 straipsnio 9 dalimi, yra „tarpusavyje suderintų probuojamojo resocializacijos⁷⁰ ir elgesio kontrolės priemonių visuma“. To paties straipsnio 11 dalis nustato, kad „probotojas yra asmuo, priimtas į

⁷⁰ Pagal Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo 2 straipsnio 10 dalyje įtvirtintą sąvoką, probuojamojo resocializacija – tai priemonių, kuriomis skatinami probuojamojo gebėjimai gyventi nenusikalstant ir jo socialinė integracija, visumą.

probacijos tarnybą Lietuvos Respublikos tarnybos Kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statuto⁷¹ nustatyta tvarka ir vykdančią probaciją.“ Paprasčiau tariant, teismui taikant bausmės vykdymo atidėjimą ir paskiriant tam tikras poveikio priemones ar kitus numatytus įpareigojimus, prasideda probacijos vykdymas. „Probacija pradeda vykdyti įsiteisėjusio teismo nuosprendžio (nutarties) ir patvarkymo (potvarkio) vykdyti nuosprendį ar nutartį gavimo probacijos tarnyboje dieną. Probacijos tarnybos, gavusios šiuos dokumentus, pradeda priežiūros vykdymo bylą ir vykdo priežiūrą.“⁷² Norint įvertinti bausmės vykdymo atidėjimo vykdymui kylančias problemas, reikėtų trumpai aptarti, kaip realiai vyksta probuojamojo priežiūra ir kokias funkcijas atlieka probacijos tarnybos.

Remiantis Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo nuostatomis bei Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pateiktais duomenimis, galima teigti, jog probuojamojo priežiūra, tai ne tik kontrolė bei nuolatinė priežiūra, stengiantis išvengti tam tikrų pavojingų ar žalingų asmens veiksmų, bet ir tokio asmens resocializacija, stengiantis pataisyti asmens nusikalstamą elgesį, mažinti jo nusikalstamų veikų recidyvą bei padėti jam integruotis į visuomenę. Būtent po Probacijos įstatymo priėmimo, labiau pastebima resocializacijos svarba bei siekiama kuo veiksmingiau ją įgyvendinti. Taigi, tam, kad pasiekti probacijos keliamus tikslus, neužtenka tik vykdyti asmens kontrolę, prižiūrėti, ar jis vykdo teismo paskirtas baudžiamojo ar auklėjamojo poveikio priemones bei kitas pareigas. Probacijos tarnybos, pradėdamos vykdyti probaciją ir prieš sudarydamos probuojamojo priežiūros planą, visų pirma, turi įvertinti nuteistojo keliamą riziką ir veiksnius, kurie turi įtakos nusikalstamumui. Šiam įvertinimui probacijos tarnybų inspektoriai naudoja Lietuvoje patvirtintą⁷³, užsienio šalių rengėjų, dirbančių kalėjimų bei probacijos institucijose, sukurtą OASys⁷⁴ metodiką. Ši metodika

⁷¹ Lietuvos Respublikos tarnybos kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statusas. *Valstybės žinios*, 2000-05-12, Nr. 39-1088.

⁷² Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo Nr. XI-1860 11, 17, 18, 21, 25, 30 ir 31 straipsnių pakeitimo įstatymas. *Teisės aktų registras*, 2015-07-07, Nr. 2015-11079.

⁷³ 2012 m. birželio 27 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas „Dėl probacijos ir kitų baudžiamosios atsakomybės priemonių vykdymo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2012-06-29, Nr. 74-3864.

⁷⁴ OASys yra nauja Jungtinės Karalystės nacionalinės teisės pažeidėjo rizikos veiksnių ir teisės pažeidėjo keliamos rizikos įvertinimo metodika. Šią metodiką kartu sukūrė kalėjimų ir probacijos tarnybos. OASys paskirtis yra įvertinti, kiek tikėtina, kad teisės pažeidėjas bus pakartotinai nuteistas; nustatyti ir klasifikuoti rizikos veiksnius, susijusius su teisės pažeidimu, įtraukiant ir pagrindinius asmenybės bruožus, ir pažintinės veiklos ir elgesio problemas; įvertinti rimtos žalos, žalos individui ir kitas rizikas; padėti suvaldyti žalos riziką; susieti teisės pažeidėjo įvertinimą su priežiūra ar bausmės vykdymo planu; nustatyti papildomų specialistų vertinimų poreikį; nustatyti pokyčius priežiūros/ bausmės vykdymo laikotarpiu. Ši metodika suformuota kaip teisės pažeidėjų įvertinimo priemonė specialistams, kuria nustatoma teisės pažeidėjų keliamą riziką, nusprendžiama, kaip šią riziką sumažinti ir kaip efektyviai susidoroti su nusikalstamu elgesiu. (Teisės pažeidėjo įvertinimo sistema OASys vadovas. 2 leidimas. *Crown copyright*, 2002; taip pat žiūrėti USTINAVIČIŪTĖ, L., ŽUKAUSKIENĖ, R. ir LAURINAVIČIUS, A. „Lietuvos nuteistųjų

nustato atskiras dalis, kurias sudaro klausimai, susiję su skirtingomis kategorijomis. Tolesnė informacija, susijusi su teisės pažeidėjo įvertinimo sistema, pateikta, remiantis OASys metodika⁷⁵:

1. *Informacija apie teisės pažeidimus.* Tai informacija apie anksčiau padarytus asmens teisės pažeidimus. Kaip nurodo OASys metodikos vadovas ankstesnis elgesys yra neabejotinai geriausias prognostinis būsimo elgesio rodiklis. Kitaip tariant, kriminalinė asmens istorija yra labai geras būsimo pakartotino teistumo prognozuotojas.

2. *Teisės pažeidimų analizė.* Turimos informacijos apie ankstesnius teisės pažeidimus analizė daugiausia yra susijusi su veiksniais, kurie rodo žalos riziką, nustatymu. Tam tikri pažeidimų aspektai, tokie kaip aukų skaičius ir pobūdis, teisės pažeidimų motyvų skaičius, ginklų panaudojimas, vieta, motyvacija, yra būtini nustatant rimtos žalos, žalos individui ir kitas rizikas. Taip pat tam tikra šios analizės dalis yra susijusi ir su pakartotinio nusikalstamumo priežasčių nustatymu. Skirtingiems teisės pažeidimams būdingas skirtingas pakartotinio teistumo dažnumas.

3. *Gyvenimo sąlygų apibūdinimas.* Šioje metodikoje pateikiama nuomonė, kad nuolatinės gyvenamosios vietos neturėjimas yra susijęs su pakartotiniu nusikalstamumu. Tie, kurie neturi nuolatinio būsto, gyvena laikinuose nakvynės namuose, dažnai keičia gyvenamąją vietą arba gyvena kartu su kitais teisės pažeidėjais, yra labiau linkę pakartotinai nusikalsti. Gyvenamoji vieta taip pat gali būti vertinama kaip veiksnys, lemiantis socialinę izoliaciją. Akivaizdu, jog gyvenamoji vieta, kurioje yra aukštas nusikalstamumo lygis, yra tam tikras veiksnys, kuris gali turėti įtakos pakartotiniam nusikalstamų veikų darymui. Staigūs gyvenamosios vietos padėties pokyčiai taip pat gali turėti įtakos nusikalstamiems veiksams, todėl būtent ši dalis yra viena dinamiškiausių šios metodikos sričių.

4. *Išsilavinimas, mokymasis ir galimybė įsidarbinti.* Įvairūs tyrimai rodo, kad teisės pažeidėjai, palyginti su kitomis visuomenės grupėmis, turi žemesnį išsilavinimą ir yra mažiau apmokyti. Nors tokios išvados galimai yra sąlyginės, kadangi minėtas ryšys egzistuoja dėl to, kad prasti gebėjimai įgyti išsilavinimą riboja galimybes gauti geresnį darbą, gali būti ir apskritai susijęs su bendru funkcionavimu visuomenėje, kuri reikalauja vis aukštesnio raštingumo ir skaičiavimo gebėjimų lygio. Taigi, tyrimų duomenys, ar didesni pasiekimai raštingumo, skaičiavimo ir profesinių įgūdžių srityse iš tikrųjų

pakartotinio nusikalstamumo rizikos veiksniai: OASys metodikos diskriminantinio validumo analizė“. *Socialinių mokslų studijos*. 2009, 4(4), p. 339-356).

⁷⁵ Teisės pažeidėjo įvertinimo sistema OASys vadovas. 2 leidimas. Crown copyright 2002; taip pat žiūrėti USTINAVIČIŪTĖ, L., ŽUKAUSKIENĖ, R. ir LAURINAVIČIUS, A. „Lietuvos nuteistųjų pakartotinio nusikalstamumo rizikos veiksniai: OASys metodikos diskriminantinio validumo analizė“. *Socialinių mokslų studijos*. 2009, 4(4), p. 339-356.

sumažina pakartotinio nusikalstamumo riziką, išlieka dviprasmiški, t.y. vieni tyrimai parodė, kad patobulėję minėti įgūdžiai gali sumažinti kai kurių asmenų grupių pakartotinio nusikalstamumo tikimybę, o kiti tyrimai to nenustatė. Tačiau kalbant apie nedarbo ryšį su pakartotiniu nusikalstamų veikų darymu bei aukštu recidyvizmu yra priešingai. Nedarbas neabejotinai yra kriminogeninis veiksnys. Teisės pažeidėjai dažniausiai neturi darbo, turi skurdžią ar nereguliarią darbo patirtį, darbo nelaiko vertybe.

5. *Lėšų tvarkymas ir pajamos.* Problemos susijusios su lėšų tvarkymu ir pajamomis taip pat turi ryšį su nusikalstamumu. Tyrimų rezultatai rodo, jog pakartotinai nusikalstančiųjų pajamos mažesnės. Pajamų tvarkymas yra susijęs su bendrais susidorojimo su sunkumais būdais, kurie savo ruožtu susiję su pakartotiniu teistumu. Tačiau, kaip rodo metodiniai duomenys, ši dalis mažiau nei kitos dalys yra susijusi su rimtos žalos rizika ar rizika individui ir kitomis rizikomis.

6. *Ryšiai.* Ši kategorija dažniausiai yra siejama su teisės pažeidėjo ir jam artimų asmenų, šeimos santykiais. Dažniausiai tyrimai rodo, kad šeimoje patirti ankstyvos vaikystės išgyvenimai prognozuoja vėlesnį suaugusiojo padarytų teisės pažeidimų sunkumą ir, jei yra artimų šeimos narių, turinčių teistumų istoriją, tai padidina asmens pakartotinio nusikalstamumo tikimybę. Be to, vaikystėje patirta prievarta dažnai yra susijusi su rimtos žalos rizika. Duomenys rodo, jog šeima teisės pažeidėjams, o ypač jaunesnio amžiaus, suteikianti paramą bei palaikymą gali veikti kaip apsauginis tolesnių nusikaltimų veiksnys.

7. *Gyvenimo stilius ir bendraamžiai.* Aptariamoje metodikoje išskiriama diferencinių asociacijų teorija, kuri pažymi, jog teisės pažeidėjai, kurie pernelyg daug laiko praleido su kitais teisės pažeidėjais, yra skatinami nusikalsti. Tyrimas tiksliau parodė, kad teisės pažeidėjai, kurie daugiau laiko praleido su kitais teisės pažeidėjais ir mažiau laiko su ne teisės pažeidėjais, yra labiau linkę nusikalsti. Šioje dalyje yra nagrinėjama, kur ir su kuo teisės pažeidėjai leidžia laiką, ką jie daro ir kaip šie veiksniai yra susiję su pakartotiniu nusikalstamumu.

8. *Piktnaudžiavimas narkotikais.* Egzistuoja aiškus piktnaudžiavimo narkotikais ir pakartotinio nusikalstamumo ryšys. Žinoma, kad vien narkotikų vartojimas yra uždraustas įstatymo. Ši dalis nustato piktnaudžiavimo narkotikais laipsnį ir pobūdį bei pastebimus to vartojimo padarinius teisės pažeidėjo gyvenimui. Minėtų medžiagų vartojimas, kai jis susijęs su kitais rizikos veiksniais, tokiais kaip asmenybės sutrikimai, dažnai padidina rimtos žalos kitiems ir sau riziką.

9. *Piktnaudžiavimas alkoholiu.* Praktikoje piktnaudžiavimas alkoholiu dažnai siejamas su teisės pažeidimais, ypač su smurtiniais nusikaltimais. OASys metodikoje

piktnaudžiavimas alkoholiu yra vertinamas kaip reikšmingas, tačiau, palyginti su narkotinių medžiagų vartojimu, ne toks svarbus veiksnys nustatant pakartotinio nusikalstamų veikų darymo tikimybę. Tačiau tai nereiškia, kad šis veiksnys nebus svarbus kai kuriems teisės pažeidėjams ar ypač reikšmingas nustatant sunkios žalos riziką.

10. *Emocinė gerovė.* Egzistuoja tam tikri psichologiniai ir emociniai veiksniai reikšmingi pasikartojančiam nusikalstamumui. Pavyzdžiui, nesugebėjimas susidoroti su stresu, depresija, psichinės sveikatos problemomis. Tačiau tai nereiškia, kad daugelis žmonių, kurie patiria nerimą, depresiją ar turi psichinių sveikatos problemų, greičiausiai taps teisės pažeidėjais, bet gali būti, kad šios problemos konkreitiems individams ar tam tikroms teisės pažeidėjų grupėms gali tapti veiksniais, susijusiais su teisės pažeidimu. Ši dalis labai tiksliai nustato, ar egzistuoja problema, ir tuos, kuriems gali būti tikėtina savęs žalojimo rizika ir galima rimtos žalos rizika kitiems. Jei šioje dalyje nustatomos rimtos psichinės ir emocinės sveikatos problemos, reikalingas psichologinis ar psichiatrinis specialisto įvertinimas.

11. *Mąstymas ir elgesys.* Teisės pažeidėjai dažnai sunkiai tvarkosi gyvenime, nes turi įvairių pažinimo procesų trūkumų. Šie trūkumai dažnai pasireiškia sunkiai valdomais impulsais, nesugebėjimu spręsti išskylančių problemų, suprasti kitų pažiūrų ar procesų. Sunkumai šioje srityje dažniausiai yra pagrindinė teisės pažeidėjo gyvenime kylančių problemų priežastis, tokių kaip nesugebėjimas užmegzti santykių, rasti darbą ir tinkamą būstą. Žinoma, ne visi teisės pažeidėjai prastai sprendžia problemas ir turi menkus tarpasmeninius įgūdžius, tačiau daugelis jų šioje srityje turi problemų.

12. *Nuostatos.* Ši kategorija padeda įvertinti teisės pažeidėjo prokriminalines nuostatas, nuostatas į priežiūrą ir į savo pačių padarytus nusikaltimus. Minėtos nuostatos parodo asmens nuomonę ir požiūrį, kurie dažnai prognozuoja pakartotinį nusikalstamumą ar apskritai blogą elgesį. Tam tikros nuostatos, tokios kaip priešiškumas kitiems ar nenoras pripažinti asmeninės laisvės apribojimo būtinumą, yra susiję su padidėjusia rimtos žalos rizika.

13. *Sveikata ir kiti klausimai.* Šis kriterijus pateikia palyginamąjį paties teisės pažeidėjo požiūrį į savo poreikius. Jis yra vertingas nustatant, kaip gerai teisės pažeidėjai save supranta. Galbūt teisės pažeidėjai gali atpažinti savo problemas ir kad problemų, kurias jie nurodo anketoje, sunkumo laipsnis yra susijęs su pakartotiniu nusikalstamumu.

Visi šie kriterijai ir iš jų gauta informacija turi būti vertinama, o tai padaryti Probacijos tarnybų darbuotojams padeda OASys metodika.⁷⁶ Ši metodika palengvina

⁷⁶ OASys metodikos vadove aprašyti įvairūs galimi atvejai, kaip konkrečiai situacijai esant reikia vertinti teisės pažeidėją ir visus veiksnus, reikšmingus įvardintoms kategorijoms. Galutiniam rizikos veiksmų ir

Probacijos tarnybų darbą bei tam tikra prasme suvienodina pačių probuojamųjų padėtį, kadangi jie vertinami pagal vienodus kriterijus. Tačiau būtent analizuojant minėtus kriterijus, negalima nepastebėti tam tikrų trūkumų. Konkrečiai nenurodyta, kokiems asmenims, kalbant apie jų amžių, ši OASys metodika gali būti taikoma. Kitaip tariant, nesant jokio išskyrimo, atrodytų, jog ši metodika gali būti taikoma tiek pilnamečių asmenų, tiek nepilnamečių asmenų grupėms. Tačiau realiai vertinant mūsų šalies nepilnamečių asmenų padėtį, išsilavinimo lygį, darbingumą bei galimybes įsidarbinti ir valdyti savo finansus, reikia pažymėti, jog ši metodika nėra visiškai pritaikyta nepilnamečių asmenų vertinimui. Nors ir Lietuvos Respublikos Konstitucija numato, jog asmenims iki 16 metų mokslas yra privalomas⁷⁷ bei Lietuvos Respublikos darbo kodeksas leidžia dirbti asmenims nuo 16 metų amžiaus⁷⁸, tvarkyti savo finansus (tiek kiek leidžia įstatymas⁷⁹) savo nuožiūra, tačiau vis tiek šie subjektai yra *silpniesni* vertinant juos minėtų kategorijų kontekste nei pilnamečiai asmenys. Todėl tam tikrais atvejais, taikyti tuos pačius vertinimo kriterijus, o šiuo atveju tas pačias metodines taisykles abiem asmenų grupėms yra netikslinga.

Taigi, Probacijos tarnybos vykdo asmenų priežiūrą ir atrodytų, nekyla didelių sunkumų, asmeniui vykdant paskirtus įpareigojimus, t.y. per teismo nustatytą terminą įvykdžius paskirtas baudžiamojo ar auklėjamojo poveikio priemonės bei kitus įpareigojimus, nepadarius naujų nusikalstamų veikų asmuo atledžiamas nuo paskirtos laisvės atėmimo bausmės, kurios vykdymas jam buvo atidėtas.⁸⁰ Tačiau didesnių problemų kelia atvejai, kai nuteisti asmenys nevykdo jiems paskirtų baudžiamojo ar auklėjamojo poveikio priemonių, kitų įpareigojimų, nesilaiko nustatytų sąlygų ar padaro naujų nusikalstamų veikų, bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu.

Norint tinkamai įvertinti ir suprasti, kaip realiai veikia minėto Probacijos įstatymo nuostatos bei kokie padariniai kyla asmenims nevykdantiems ir nesilaikantiems paskirtų įpareigojimų bei poveikio priemonių, reikia analizuoti kelių teisės aktų nuostatas. Lietuvos Respublikos BK 74 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad „asmeniui, kuris vengia įvykdyti jam paskirtą baudžiamojo poveikio priemonę (išskyrus turto konfiskavimą),

teisės pažeidėjo keliamos rizikos įvertinimui yra pasitelkiamas taškų skaičiavimas. Kiekviena kategorija yra įvertinama taškais, o pabaigoje taškai sumuojami galutiniam rezultatui gauti. Šios metodikos vertinimo skalė yra nuo 1 iki 168 taškų.

⁷⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 46 straipsnio 1 dalis (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014 (1992-11-30).

⁷⁸ Lietuvos Respublikos darbo kodekso 13 straipsnio 2 dalis (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002-06-26, Nr. 64-2569.

⁷⁹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.7 straipsnio 3 dalis ir 2.8 straipsnio 2 dalis (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000-09-06, Nr. 74-2262.

⁸⁰ Plačiau apie asmens padėtį bei jam kylančius teisinius padarinius žiūrėti šios dalies 3 skyriuje „Asmenų, kuriems atidėtas bausmės vykdymas, teisinė padėtis“.

teismas bausmę vykdančios institucijos teikimu gali paskirti bausmę pagal šio kodekso 243 straipsnį“. Šiuo atveju nubaudimas neatleidžia nuteistojo nuo pareigos įvykdyti paskirtą baudžiamojo poveikio priemonę (Lietuvos Respublikos BK 74 straipsnio 2 dalis). O minėtas Lietuvos Respublikos BK 243 straipsnis numato, kad „tas, kas vengė atlikti teismo paskirtą su laisvės atėmimu nesusijusią bausmę ar baudžiamojo poveikio priemonę (išskyrus turto konfiskavimą), padarė baudžiamąjį nusižengimą ir baudžiamas bauda arba areštu“ (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 243 straipsnis). Tuo tarpu, Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo 30 straipsnio 2 dalies 3 punkte numatyta, jog „jeigu probuojamasis probacijos vykdymo laikotarpiu be pateisinamų priežasčių nevykdo probacijos sąlygų arba ir po papildomų⁸¹ probacijos sąlygų paskyrimo jų nevykdo ar padaro teisės pažeidimą, už kurį jam taikyta administracinė nuobauda, arba nevykdo kitų įstatymų nustatytų pareigų, teismas probacijos tarnybų teikimu priima sprendimą panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą ir vykdyti pagal nuosprendį paskirtą bausmę arba panaikinti lygtinį paleidimą iš pataisos įstaigų ir vykdyti likusią bausmės dalį“ (Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo 30 straipsnio 2 dalies 3 punktas). Vertinant visas šias minėtas normas, bausmės vykdymo atidėjimo instituto kontekste, reikia atsižvelgti, visų pirma, į tai, kad Lietuvos Respublikos BK IX skyrius įtvirtina bendrojo pobūdžio nuostatas. Kaip žinoma, minėto BK 67 straipsnis nurodo atvejus, kuomet gali būti taikomos baudžiamojo poveikio priemonės, t.y. atleidus asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės arba atleidus asmenį nuo bausmės, lygtinai paleistam asmeniui, taip pat mūsų nagrinėjamu atveju – atidedant bausmės vykdymą ir, netgi tam tikros baudžiamojo poveikio priemonės gali būti skiriamos kartu su bausme. Atrodytų, jog visais šiais atvejais, asmuo, vengiantis atlikti paskirtą baudžiamojo poveikio priemonę padaro naują nusikalstamą veiką, t.y. baudžiamąjį nusižengimą pagal Lietuvos Respublikos BK 243 straipsnį. Tačiau, visų pirma, reikia pabrėžti, kad kaip jau buvo minėta BK IX skyrius numato bendrojo pobūdžio nuostatas bausmės vykdymo atidėjimo instituto prasme. Šis institutas įtvirtintas atskirame BK skyriuje, kas rodo, jog minėto BK IX skyriaus normos taikomos tiek, kiek jos neprieštarauja BK 75 straipsnyje įtvirtintam reguliavimui arba tiek, kiek minėtas 75 straipsnis nereglamentuoja šio instituto. Lietuvos Respublikos 75 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta blanketinė nuostata, t.y. nukreipianti į kitą teisės aktą – Lietuvos Respublikos probacijos įstatymą. Be to, teisės mokslo literatūroje pateikiama ir nuomonė, kad „įstatymų leidėjas numatydamas galimą įstatymų,

⁸¹ Probacijos pareigūnai nustatė, jog probuojamojo resocializacijai bei tinkamam kitų bausmės vykdymo atidėjimo siekiamų tikslų įgyvendinimui yra reikalinga ir tikslinga paskirti papildomas auklėjamojo ar baudžiamojo poveikio priemones bei pareigas, pateikia teismui siūlymą, paskirti probuojamam asmeniui konkrečias papildomas auklėjamojo ar baudžiamojo poveikio priemones arba kitas pareigas.

reglamentuojančių probacijos institutą, kolizijos grėsmę ir, siekdamas jos išvengti, Probacijos įstatymo 3 straipsnyje nurodė, kad probacija vykdoma pagal jos vykdymo metu galiojančius Lietuvos Respublikos įstatymus, o probacijos vykdymą reglamentuojančių įstatymų kolizijos atveju taikoma probuojamajam palankesnė teisės norma“.⁸² Pabrėžtina, jog tokia pozicija ne tik sumažina galimų kolizijos atvejų grėsmę, bet ir atitinka konstitucinius baudžiamosios teisės principus. Tai tik dar kartą įrodo, jog tokiomis priemonėmis stengiamasi ne nubausti asmenį, o visų pirma padėti asmeniui pasitaisyti, išmėginant švelnesnes priemones. Cituojamame straipsnyje pažymima, jog „probuojamajam palankesnė norma yra numatyta Probacijos įstatyme, kuris baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo bausmės vykdymo atidėjimo atvejais netraktuoja kaip naujos nusikalstamos veikos padarymo. Be to, atkreiptinas dėmesys į tai, kad minimo įstatymo 1 straipsnyje numatoma, jog jis nustato probacijos tikslą ir principus, probacijos vykdymo tvarką ir sąlygas, asmenų, kuriems paskirta probacija, teisinę padėtį, probacijos vykdymo teisėtumo priežiūrą, o tai reiškia, kad Lietuvos Respublikos BK ir Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas nustato tik probacijos rūšis ir jų turinį, o Probacijos įstatymas įtvirtina probacijos vykdymo tvarką“.⁸³ Taigi, apibendrinant šį klausimą, peršasi išvada, kad pagrindus bausmės vykdymo atidėjimo instituto panaikinimui nustato Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo nuostatos.

Šio įstatymo 30 straipsnio 2 dalies 3 punktą numato jau minėtus bausmės vykdymo atidėjimo panaikinimo pagrindus: pirma, asmuo be pateisinamų priežasčių nevykdo probacijos sąlygų – teismo ir įstatymo probuojamajam nustatytų pareigų, draudimų, auklėjamojo ir baudžiamojo poveikio priemonių visumos (Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo 2 straipsnio 6 dalis); antra, po papildomų probacijos sąlygų paskyrimo jų nevykdo ar padaro teisės pažeidimą, už kurį jam taikyta administracinė nuobauda; trečia, nevykdo kitų įstatymų nustatytų pareigų. Esant vienam iš aukščiau pateiktų pagrindų, teismas probacijos tarnybų teikimu priima sprendimą panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą ir vykdyti pagal nuosprendį paskirtą bausmę.

Paprastai, jei asmuo be pateisinamų priežasčių nevykdo jam paskirtų probacijos sąlygų, nėra iš karto panaikinamas bausmės vykdymo atidėjimas. Nors įstatymas numato šį atvejį kaip pagrindą panaikinti bausmės vykdymo atidėjimo institutą ir neįpareigoja Probacijos tarnybų imtis kitų priemonių, kurios padėtų išvengti bausmės vykdymo atidėjimo panaikinimo, tačiau galima teigti, jog teikimas teismui dėl panaikinimo yra, kaip kraštutinė priemonė, kadangi asmuo prieš tai dažniausiai yra išpėjamas, arba

⁸² LEVON, J. „Baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo atidėjus bausmės vykdymą teisiniai padariniai“. *Teisė*. 2012, t. 84, p. 103.

⁸³ *Ibid.*

teikiamas teismui prašymas pakeisti probacijos sąlygas asmeniui kitomis, veiksmingesnėmis priemonėmis, stengiamasi suteikti jam galimybę pasitaisyti ir toliau tinkamai laikytis probacijos sąlygų.

Esant minėtoms situacijoms, kuomet probuotojas įsitikinęs, jog tęsti bausmės vykdymo atidėjimo taikymą asmeniui nėra tikslinga, Probacijos tarnybų skyriai teikimais teismams siūlo panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą nuteistiems asmenims.

Byloje⁸⁴ teikimu yra siūloma panaikinti nagrinėjamą institutą nuteistajai ir pasiūsti ją atlikti nuosprendžiu paskirtą bausmę, nes nuteistoji „be pateisinamų priežasčių nevykdo teismo paskirto įpareigojimo atlyginti nukentėjusiajam nusikalstama veika padarytą turtinę žalą, piktybiškai vengia bendrauti su probacijos pareigūnais, kviečiama neatvyksta į probacijos tarnybą“. Probacijos tarnybos teikime pateiktoje informacijoje nurodoma, jog nuteistoji buvo supažindinta su jai teismo paskirtais įpareigojimais bei jų vykdymo tvarka, be to, nuteistajai buvo išaiškinta šių priemonių nevykdymo teisinės pasekmės. Tačiau nuteistoji vis tiek nevykdė jai teismo paskirto įpareigojimo, t.y. atlyginti nusikalstama veika padarytą turtinę žalą, nors iš pateiktų duomenų matyti, kad nuteistoji bausmės vykdymo atidėjimo metu dirbo. Taigi probuojamoji piktybiškai nevykdė teismo paskirtų įpareigojimų, vengė bendrauti su probacijos pareigūnais, taip pat nevykdė bendrų Probacijos įstatymo nustatytų probuojamojo pareigū, dėl ko buvo 3 kartus įspėta. Iš pateiktos medžiagos atrodytų, jog visa tai yra pakankamas pagrindas asmeniui panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą, tačiau teismas šiuo atveju Probacijos tarnybos teikimą atmetė, taip suteikdamas nuteistajai dar vieną galimybę vykdyti bausmės vykdymo atidėjimo sąlygas. Tačiau nuteistoji vis tiek nevykdė aukščiau minėtų įpareigojimų bei kitų sąlygų, todėl teismas padarė išvadą, kad „nuteistoji be pateisinamų priežasčių nevykdo jai teismo skirtų įpareigojimų <...>. Buvo išnaudotos visos įmanomos galimybės ją taisyti laisvėje neizoliavus nuo visuomenės, tačiau matyti, kad bausmės tikslai, <...> nebus pasiekti jai būnant laisvėje, taigi <...> bausmės vykdymo atidėjimas panaikintinas ir vykdytina <...> paskirta bausmė.“ Pateiktas pavyzdys rodo, jog dažniausia teismas šio instituto panaikinimą taiko kaip kraštutinę priemonę, įsitikinęs, kad jokiais kitais būdais bausmės tikslų nebeįmanoma pasiekti.

Kitoje byloje⁸⁵ nagrinėjamas atvejis, kai teismas nusprendžia, jog netinkamas asmens elgesys jau iš karto suponuoja išvadą, kad „bausmės vykdymo atidėjimo metu nebuvo pasiektas tikslas pataisyti asmenį, užtikrinti, kad jis daugiau nenusikalstų bei nebuvo pasiekti bausmės tikslai, dėl ko asmuo turi būti izoliuotas nuo visuomenės“. Šis

⁸⁴ Alytaus rajono apylinkės teismo 2015 m. kovo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. T-104-448/2015.

⁸⁵ Kėdainių rajono apylinkės teismo 2015 m. kovo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. T-25-813/2015.

atvejis nuo pateikto aukščiau skiriasi tuo, kad šioje byloje nuteistasis ne tik, kad nevykdė paskirtų įpareigojimų bei bendrų apbrouojamojo pareigų, tačiau „padarė administracinės teisės pažeidimus, už kuriuos 2 kartus buvo nubaustas administracinėmis nuobaudomis bei jo atžvilgiu buvo atliekami keturi ikiteisminiai tyrimai skirtinguose Lietuvos policijos komisariatuose, be to, jo pakartotinio nusikalstamo elgesio rizika nuo probacijos pradžios iki šiol ženkliai padidėjo“.

Taigi, įstatymas įsakmiai nenurodo, kitų priemonių panaudojimo būtinybės prieš teikiant teismui prašymą panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą, todėl Probacijos tarnybos, dažniausiai esant piktybiškam asmeniui paskirtų probacijos sąlygų nevykdymui, prašo teismo iš karto panaikinti šio instituto taikymą. Teismas, vėlgi, įvertinęs konkrečios situacijos aplinkybes gali tenkinti tokį Probacijos tarnybos teikimą arba jį atmesti.

Nagrinėjamoje byloje⁸⁶ pateikiamas atvejis, kai teismas sprendžia tenkinti Probacijos tarnybos teikimą. Konkrečioje situacijoje nuteistasis, nors ir buvo šaukiamas atvykti į Probacijos skyrių, ne tik jo paties bet ir artimo giminaičio gyvenamosios vietos adresu, tačiau nuteistasis neatvyko, vėliau slapstėsi, t.y. pasislėpė ir neketino vykdyti jam paskirtų įpareigojimų. Tokį nuteistojo poelgį, teismas laikė be jokių pateisinamų priežasčių, piktybišku ir sąmoningu, asmeniui paskirto įpareigojimo – per 3 mėn. nuo bausmės vykdymo pradžios neatlygintinai išdirbti 40 val. nemokamų darbų sveikatos priežiūros, globos ir rūpybos ar kitose valstybinėse ar nevalstybinėse įstaigose bei organizacijose, nevykdymu.

Kita byla⁸⁷ atspindi atvejus, kai nenustačius, kad asmuo piktybiškai nevykdo jam paskirtų probacijos sąlygų, teismas atmeta Probacijos tarnybos teikimą, suteikdamas asmeniui galimybę pasitaisyti ir pradėti vykdyti paskirtus įpareigojimus.

Konkrečiu atveju, bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu asmuo 4 kartus pažeidė probacijos sąlygas. Tačiau „pagal asmens byloje esančius rašytinius duomenis jis mokosi, turi pastovią gyvenamąją vietą, jo atžvilgiu naujų ikiteisminių tyrimų nepražėta, jis administracinio teisės pažeidimo nepadarė. Jis jauno amžiaus, darbingas. Įvertinęs tai ir tai, kad tikėtina, jog jis ne piktybiškai pažeidė aukščiau aprašytas probacijos sąlygas, teismas sprendžia, kad nėra visumos aplinkybių pripažinti, kad teikimas pagrįstas.“

Tačiau būna atvejų, kai net ir esant piktybiškam probacijos sąlygų nevykdymui teismas bausmės vykdymo atidėjimo instituto nepanaikina:

Byloje⁸⁸ Vilniaus probacijos skyrius pateikė teismui teikimą, prašydamas nuteistajam bausmės vykdymo atidėjimą panaikinti ir pasiūsti jį atlikti nuosprendžiu

⁸⁶ Prienų rajono apylinkės teismo 2014 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. T-105-950/2014.

⁸⁷ Vilkaviškio rajono apylinkės teismo 2014 m. rugpjūčio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. T-167-503/2014.

paskirtą bausmę, kadangi nuteistasis piktybiškai nevykdo nuosprendžiais nustatytų probuojamojo pareigų, daro administracinius teisės pažeidimus. Iš bylos medžiagos matyti, kad nuteistas asmuo buvo pasiūstas kreiptis į VA Caritas socialinius darbuotojus dėl bedarbystės bei išsiskolinimų problemų sprendimo, taip pat jam buvo įteiktas siuntimas į Vilniaus priklausomybės ligų centrą, tačiau nei vieno iš šių įpareigojimų asmuo nevykdė. Po ko buvo išpėtas, tačiau ir po išpėjimo įpareigojimų nevykdė bei darė naujus teisės pažeidimus. Dar vienas svarbus faktas tas, jog pagal teisės pažeidėjo įvertinimo metodiką OASys nuteistojo rizika aukšta (117 balai iš 168). „Šių aplinkybių visuma rodo, kad nuteistasis be abejonės nepateisino jam parodyto pasitikėjimo atidedant jam paskirtos bausmės vykdymą. Tačiau įvertinus tai, kad Vilniaus probacijos skyrius nuteistojo elgesį kontroliuoja tik nuo trumpą laiką, jam bausmės vykdymas yra atidėtas dvejiems metams, nuteistasis teismo posėdyje suprato bausmės nevykdymo teisinės pasekmes, nurodė to priešastis, ateityje išipareigojo vykdyti skirtus teismo įpareigojimus, todėl yra pagrindas suteikti nuteistajam, dar vieną galimybę pasitaisyti <...>, nes teismo nuomone, keičiant nuteistojo elgesį į gerąją pusę labiau padėtų teigiama aplinka (buvimas su artimaisiais, darbas ir t.t.), o ne buvimas įkalinimo įstaigoje.“

Kitas pagrindas, kuriam esant teismas gali panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą – probacijos sąlygų nevykdymas po papildomų sąlygų paskyrimo ar administracinio teisės pažeidimo padarymas. Probacijos įstatymo 30 straipsnio 2 dalies 3 punktas numato, jog jei probuojamasis probacijos vykdymo laikotarpiu vykdo probacijos sąlygas, tačiau padaro kitų teisės pažeidimų, už kuriuos jam ne mažiau kaip du kartus taikytos administracinės nuobaudos, arba nevykdo kitų įstatymų nustatytų pareigų, teismas probacijos tarnybų teikimu gali jam papildomai paskirti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso IX skyriuje numatytų baudžiamojo poveikio priemonių ir (ar) šio kodekso 75 straipsnio 2 ar 3 dalyje numatytų pareigų arba šio kodekso 82 straipsnyje numatytų auklėjamojo poveikio priemonių (Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo 30 straipsnio 2 dalies 2 punktas).

Byloje⁸⁹ nustatyta, jog nuteistasis per probacijos laikotarpį padarė du administracinius teisės pažeidimus, už kuriuos jam taikytos administracinės nuobaudos, todėl Probacijos tarnyba siūlo asmeniui papildomai paskirti LR BK 75 straipsnio 2 ir 3 dalyse numatytą įpareigojimą – per bausmės vykdymo atidėjimo laiką nevartoti psichiką veikiančių medžiagų. Iš bylos duomenų matyti, kad asmuo teisės pažeidimus padarė

⁸⁸ Vilniaus miesto apylinkės teismo 2014 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. T-722-870/2014.

⁸⁹ Kaišiadorių rajono apylinkės teismo 2015 m. balandžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. T-300-548/2015. Taip pat žiūrėti: Kaišiadorių rajono apylinkės teismo 2014 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. T-820-548/2014.

apsvaigęs nuo psichiką veikiančių medžiagų, todėl teismas sprendžia, jog „yra pagrindas nuteistajam taikyti Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo 30 str. 2 d. 2 p. ir paskirti papildomai BK 75 straipsnio 2 dalyje numatytą įpareigojimą.“

Kitoje byloje⁹⁰ esančiais duomenimis nustatyta, kad nuteistasis per bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpį buvo nubaustas administracinėmis nuobaudomis už kelių eismo taisyklių pažeidimus, todėl Probacijos skyrius kreipėsi į teismą su teikimu skirti papildomą priemonę – neišvykti už gyvenamosios vietos rajono ribų be nuteistojo priežiūrą vykdančios institucijos leidimo. Tačiau po papildomos priemonės paskyrimo, nuteistasis dar kartą buvo nubaustas administracine tvarka – specialiosios teisės atėmimu, teisės vairuoti transporto priemones 2 mėn. Be to, bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu asmuo buvo laikinai sulaikytas ir jam įteiktas pranešimas apie įtarimą dėl nusikaltimo numatyto LR BK 180 str. 3 d. padarymo. Atsižvelgiant į paminėtas aplinkybes aukštesnysis teismas sprendžia, jog „pirmos instancijos teismas padarė pagrįstą ir faktinėms aplinkybėms neprieštaraujančią išvadą, kad nuteistojo atžvilgiu taikytas bausmės vykdymo atidėjimas teigiamos įtakos jo elgesiui neturėjo. Nors nuteistajam ir buvo išaiškintos pasekmės už vengimą atlikti bausmę, teismo skirtų įpareigojimų ar pareigų nevykdymą ir draudimų nesilaikymą, tačiau nuteistasis probacijos sąlygas pažeidinėjo, todėl tolesnis bausmės vykdymo atidėjimo taikymas pažeistų teisingumo principą, kartu būtų neužtikrinti BK 41 str. numatyti nubaudimo bei prevenciniai tikslai.“ Toks asmens elgesys rodo, jog nuteistasis visiškai ignoruoja įstatymų reikalavimus, nepaiso visuomenės gyvenimo normų, nesupranta jam suteiktos galimybės svarbos. Visa tai sudaro pakankamą pagrindą teigti, kad bausmės tikslai tokių probuojamųjų atžvilgiu negali būti pasiekti be realaus bausmės atlikimo.

Probacijos įstatymo 30 straipsnio 2 dalies 1 punktas numato, kad „jeigu probuojamasis probacijos vykdymo laikotarpiu dėl pateisinamų priežasčių per teismo nustatytą laiką neįvykdo probacijos sąlygų, teismas probacijos tarnybų teikimu šį laiką gali pratęsti. Paskirtas ir pratęstas laikas negali būti ilgesnis už bausmės vykdymo atidėjimo ar likusios bausmės laiką.“ (Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo 30 straipsnio 2 dalies 1 punktas). Analizuojant teismų praktiką⁹¹, matyti, jog dažna tokių teikimų dėl termino pratęsimo priežastis – nesugebėjimas dėl pateisinamų priežasčių per nustatytą terminą atlyginti nusikaltimu padarytą žalą:

⁹⁰ Kauno apygardos teismo 2014 m. rugpjūčio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 1S-1509-3883/2014.

⁹¹ Ukmergės rajono apylinkės teismo 2015 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. T-11-627/2015. Taip pat žiūrėti: Vilniaus miesto apylinkės teismo 2014 m. gegužės 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. T-456-271/2014.

Vienoje iš aukščiau nurodytų bylų teismas tenkino Probacijos tarnybos prašymą pratęsti nuteistajam skirto įpareigojimo terminą. Toks teismo sprendimas motyvuojamas tuo, kad nors ir bylos duomenimis nustatyta, kad nuteistajam skirto įpareigojimo - iki nustatyto termino pabaigos atlyginti nusikaltimu padarytą turtinę žalą terminas yra pasibaigęs, tačiau žalą šis asmuo įsipareigoja atlyginti, be to, jau yra sumokėjęs dalį sumos. Nuteistasis registravosi darbo biržoje, pragyveno iš gaunamos socialinės pašalpos, yra pristatęs žalos mokėjimo kvitą, iš kurio matyti, kad nukentėjusiajam atlygino dalį žalos. Vėliau asmuo oficialiai įsidarbino ir dirba iki šiol. Naujų nusikalstamų veikų šio asmens atžvilgiu neužregistruota, administracine tvarka baustas nebuvo. Visos šios aplinkybės rodo, kad „nuteistasis dėl pateisinamų priežasčių per teismo nustatytą laiką neįvykdė jam paskirto įpareigojimo, yra dirbantis, žalą įsipareigojo atlyginti“.

Be jau aptartų, įstatyme numatytų pagrindų, nagrinėjamam klausimui svarbios ir kitos praktikoje kylančios problemos. Vienas iš dažnai kylančių klausimų – įsitikinti, ar asmuo be pateisinamų priežasčių nevykdo jam paskirtų probacijos sąlygų. Kitaip tariant, ar asmuo objektyviai turi galimybę vykdyti jam paskirtus įpareigojimus.

Byloje⁹² probuojamasis nevykdė bendrųjų Probacijos įstatyme įtvirtintų probuojamojo pareigų - atvykti į probacijos tarnybas per tris darbo dienas nuo teismo nuosprendžio (nutarties), kuriuo paskirta probacija, įsiteisėjimo ar probuotojo šaukimo gavimo, vykdyti probacijos sąlygas ir individualiame probuojamojo priežiūros plane nustatytas probuojamojo priežiūros priemones, informuoti probuotoją apie jų vykdymą ir (ar) pateikti tai patvirtinančius dokumentus (Probacijos įstatymo 14 straipsnio 1 ir 3 dalys). O tiksliau net šešis kartus šaukiamas neatvyko į Savivaldybių probacijos skyrių bei neinformavo apie neatvykimo priežastis. Tačiau teismas konstatavo, jog nėra pagrindo iš karto panaikinti asmeniui paskirtos bausmės vykdymo atidėjimą, kadangi nuteistasis šaukimus į probacijos skyrių gaudavo pavėluotai. „Teismas atkreipia dėmesį į tai, kad bausmės vykdymo atidėjimas jam gali būti panaikintas, jeigu jis ateityje šaukiamas neatvyks į probacijos skyrių ir, nesant svarbioms neatvykimo priežastims, nepraneš apie tai jam paskirtos bausmės vykdymą kontroliuojančiai institucijai“.

Kitoje byloje⁹³ probacijos tarnybos teigiama, kad probuojamasis be pateisinamų priežasčių nevykdo teismo paskirto įpareigojimo - per šešis mėnesius nuo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos sumokėti teismo paskirtą įmoką į nukentėjusių nuo nusikaltimų

⁹² Švenčionių rajono apylinkės teismo 2014 m. lapkričio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. T-222-763/2014.

⁹³ Kelmės rajono apylinkės teismo 2014 m. gruodžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. T-83-446/2014. Taip pat žiūrėti: Kauno apylinkės teismo 2014 m. gruodžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. T-1107-667/2014; Šiaulių apygardos teismo 2013 m. gegužės 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 1S-613-332/2013.

asmenų fondą. Iš bylos duomenų matyti, kad nuteistasis nesumokėjo įmokos dėl to, jog neturi pajamų ir darbo. Tačiau asmuo yra registruotas darbo biržoje, išlaikė valstybinius egzaminus ir įgijo teisę vairuoti CE kategorijos transporto priemonės, tikisi įsidarbinti vairuotoju. Teismo nuomone, „šių aplinkybių visuma rodo, nuteistojo siekimą susirasti darbą, todėl pripažįstama, kad įpareigojimo per šešis mėnesius nuo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos sumokėti įmoką į nukentėjusių asmenų fondą neįvykdė ne piktybiškai, bet dėl to, kad buvo bedarbis, neturėjo darbo ir pajamų šaltinio. Be to, jeigu per teismo nustatytą terminą įmoką į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą nesumokama, Teisingumo ministerija, šio fondo tvarkytoja, turi teisę kreiptis dėl priverstinio paskirtos įmokos išieškojimo į antstolį. Asmeniui, nesumokėjusiam šios įmokos, esant laisvėje, yra didesnės galimybės išsiieškoti tokią įmoką iš jo įstatymų nustatyta tvarka.“

Taip pat, praktikoje pasitaiko atveju, kai Probacijos tarnybų teikimai yra netikslingi ir akivaizdžiai matyti, jog nereikalingi konkrečiu atveju. Pavyzdžiui:

Byloje⁹⁴ Probacijos tarnyba siūlo nuteistajam skirti papildomą pareigą – bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu dirbti arba registruotis darbo biržoje, nes mano, kad tai darytų teigiamą įtaką jo elgesiui. Iš Probacijos tarnybos Probacijos skyriaus pateiktos medžiagos nustatyta, jog bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu nuteistasis dirbo su verslo liudijimu, vėliau registravosi darbo biržoje. „Esant tokioms aplinkybėms, atsižvelgiant į bausmės vykdymo atidėjimo sąlygas bei tikslus, į tai, kad nuteistasis šiuo metu dirba, vykdo jam paskirtus įpareigojimus, išvadas padarė, todėl nėra pagrindo tenkinti teikimo ir įpareigoti asmenį dirbti, kai asmuo ir taip dirba.“

Apibendrinant pateiktus teismų praktikos pavyzdžius, akivaizdu, jog Probacijos tarnybos teikimus dėl bausmės vykdymo atidėjimo panaikinimo teismams teikia prieš tai kiek įmanoma efektyviau išnaudoję kitas priemones, tokias kaip: įspėjimas, siūlymas taikyti papildomus įpareigojimus ar pakeisti vienus įpareigojimus kitais ir pan. Tačiau teismų sprendimai dėl bausmės vykdymo atidėjimo panaikinimo nėra vienareikšmiški. Kitaip tariant, vienu atveju teismas tenkina Probacijos tarnybos teikimą, panaikindamas nagrinėjamo instituto taikymą asmeniui, kitu atveju – atmeta, suteikdamas nuteistajam dar vieną galimybę pasitaisyti bei vykdyti nustatytas probacijos sąlygas. Svarbu pabrėžti, kad kiekvienas nagrinėjamas atvejis yra konkretus ir individualus, todėl teismas įvertinęs visas reikšmingas aplinkybes priima motyvuotą sprendimą tenkinti Probacijos tarnybos teikimą ar jį atmesti. Tačiau pažymėtina, jog dažniausiai esant asmens piktybiniam probacijos sąlygų nesilaikymui, teisės aktų nuostatų ignoravimui bei visuomenėje

⁹⁴ Telšių rajono apylinkės teismo 2014 m. gruodžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. T-190-971/2014.

vyraujančių moralės normų nepaisymui, teismas nelinkęs suteikti papildomos galimybės tokiam asmeniui pasitaisyti. Priešingu atveju – kai asmens elgesys vertinamas teigiamai, jis akivaizdžiai gailisi ir pan. teismas palankiau vertina tokio asmens padėtį, suteikdamas jam progą pasitaisyti, toliau vykdant paskirtus įpareigojimus.

Iš aukščiau pateiktos medžiagos, matyti, kad galimi įvairūs atvejai, kai teismas panaikina ar atsisako panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą asmenims ar paskiria papildomas probacijos sąlygas ir pan. Kad būtų aiškiau reikia apžvelgti Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (toliau – Kalėjimų departamentas) pateiktus duomenis. Remiantis Kalėjimų departamento probacijos skyriaus pažyma⁹⁵, Kalėjimų departamentui pavaldžiose apygardų probacijos tarnybose per 2014 m. Probacijos tarnybų pareigūnai prižiūrėjo 21 595 asmenis (per 2013 m. – 21 622 asmenis, per 2012 m. – 20 624 asmenis). Iš kurių 5 580 (25,8 proc.) asmenims buvo atidėtas bausmės vykdymas. Tai sudaro maždaug ketvirtadalį visų probacijos tarnybų priežiūroje esančių asmenų, tačiau didesnę dalį sudaro tik asmenys, nuteisti laisvės apribojimo bausme, kurie sudaro 39,6 (8 558 asmenys) procentus visų probuojamųjų. Kitų asmenų kategorijas sudaro dvigubai (ir daugiau nei dvigubai) mažiau asmenų. Kalėjimų departamento ataskaitoje pateiktais⁹⁶ duomenimis, 2014 m. teismams pateikti 502 teikimai dėl probacijos panaikinimo, iš kurių 245 buvo patenkinti; 266 teikimai dėl Probacijos įstatymo 30 straipsnio 2 dalies 2 punkto taikymo, iš kurių 219 buvo patenkinta (asmenys, kuriems bausmės vykdymas atidėtas remiantis BK 75 straipsniu), bei 122 teikimai dėl probacijos panaikinimo, iš kurių buvo patenkinti 66; 42 teikimai dėl Probacijos įstatymo 30 straipsnio 2 dalies 2 punkto taikymo, iš kurių 34 buvo patenkinti (asmenys, kuriems bausmės vykdymas atidėtas remiantis BK 92 straipsniu). 2015 m. ataskaitoje⁹⁷ pateikti duomenys nurodo, jog 2015 m. teismams pateikti 588 teikimai dėl probacijos panaikinimo, iš kurių 259 buvo patenkinti; 307 teikimai dėl Probacijos įstatymo 30 straipsnio 2 dalies 2 punkto taikymo, iš kurių 245 buvo patenkinta (asmenys, kuriems bausmės vykdymas atidėtas remiantis BK 75 straipsniu), bei 139 teikimai dėl probacijos panaikinimo, iš kurių buvo patenkinti 52; 45 teikimai dėl Probacijos įstatymo

⁹⁵ 2015 m. kovo 2 d. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos probacijos skyriaus pažyma apie kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos probacijos skyriaus ir apygardų probacijos tarnybų tarnybinės veiklos rezultatus per 2014 metus, Nr. LV-636.

⁹⁶ Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos biudžeto planavimo skyriaus Darbo su asmenimis, esančiais apygardų probacijos tarnybų priežiūroje, ataskaita, 2014 m. sausio – gruodžio mėn. duomenys. [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. vasario 21 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/kalejimu-departamentas/veikla/ataskaitos/metines.html>>.

⁹⁷ Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Biudžeto planavimo skyriaus Darbo su asmenimis, esančiais apygardų probacijos tarnybų priežiūroje, ataskaita, 2015 m. sausio – gruodžio mėn. duomenys [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. vasario 21 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/kalejimu-departamentas/veikla/ataskaitos/metines.html>>.

30 straipsnio 2 dalies 2 punkto taikymo, iš kurių 38 buvo patenkinti (asmenys, kuriems bausmės vykdymas atidėtas remiantis BK 92 straipsniu).

Taigi, vertinant šiuos duomenis matyti, jog tiek 2014 m., tiek 2015 m. pateiktų teikimų bei jų patenkinimų kiekis nežymiai skiriasi. Visi rodmenys 2015 m. šiek tiek didesni, kas rodo, jog Probacijos tarnybos teikia kiek daugiau teikimų, tačiau skirtumas palyginti nežymus, todėl pateikti išvados, kad paskutiniaisiais metais probacijos sąlygų nevykdymo atvejų yra daugiau, negalime. Taip pat, reikia pabrėžti, kad maždaug pusę pateiktų teikimų teismai patenkina. Tačiau vertinant tai, jog 2014 m. bausmės vykdymo atidėjimas buvo paskirtas 5 580, o teikimų (dėl 75 straipsnio) teismams buvo pateikta 768, (dėl 92 straipsnio) – 164, viso – 932, reikėtų pažymėti, jog tai palyginti nedidelė dalis, kas rodo, jog dauguma nuteistųjų yra linkę bendradarbiauti su Probacijos tarnybų inspektorais bei vykdyti jiems paskirtas probacijos sąlygas.

Asmenų, kuriems atidėtas bausmės vykdymas, teisinė padėtis

Bausmės vykdymo atidėjimo institutas, jo taikymas bei vykdymas, kaip ir kiekvienas baudžiamosios teisės institutas, sukelia tam tikras teises pasekmes asmenims. Šios pasekmės, atitinkamai gali būti tiek teigiamos, tiek neigiamos. Tačiau galima teigti, jog kylančių pasekmių pobūdis tiesiogiai priklauso nuo paties nuteisto asmens elgesio.

Kaip buvo minėta aukščiau, svarbu pabrėžti, kad galutinis atleidimas nuo bausmės bendriausia prasme yra probacijos vykdymo pabaiga, t.y. paskutinė bausmės vykdymo atidėjimo diena. Prieš priimant dabar galiojantį Lietuvos Respublikos probacijos įstatymą, toks galutinis atleidimas nuo bausmės pasibaigus bausmės vykdymo atidėjimui nebuvo savaime įsigaliojantis, pasibaigus bausmės vykdymo atidėjimo terminui. Anksčiau pasibaigus bausmės vykdymo atidėjimo laikui nuteistojo gyvenamosios vietos apylinkės teismas Lietuvos Respublikos BPK nustatyta tvarka rengdavo teismo posėdį, kuriame buvo nagrinėjamas nuteistojo elgesį kontroliuojančios institucijos teikimas ir sprendžiama dėl nuteistojo galutinio atleidimo nuo bausmės.⁹⁸ Ir tik tuomet, jei teismas nustatydavo, jog nuteistasis įvykdė visas jam teismo paskirtas poveikio priemones, įpareigojimus bei kitas bausmės vykdymo atidėjimo instituto numatytas sąlygas, priimdavo teismo nutartį, kuria asmuo būdavo galutinai atleidžiamas nuo bausmės. Remiantis aukščiau išdėstytu,

⁹⁸ PIESLIAKAS, V. *Baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Aplinkybės, darančios įtaką baudžiamajai atsakomybei, ir nusikalstamos veikos teisiniai padariniai*. Vilnius: Justitia 2008, p. 394.

galima teigti, jog įstatymų leidėjas priimdamas naują reguliavimą, palengvino teismų bei baudmės vykdymo atidėjimą prižiūrinčių institucijų darbą. Be to, pažymėtina, jog pasibaigus nustatytam terminui, per kurį asmuo nenusižengė, vykdė visus paskirtus įpareigojimus ir pan. nebelineka prasmės dar kartą vertinti asmens elgesį, įsitikinti, ar tikrai jis nepažeidė šio instituto vykdymo sąlygų, nes tai jau buvo atlikta Probacijos institucijų per visą baudmės vykdymo atidėjimo laikotarpį.

Be to, reikia pažymėti, kad Lietuvos Respublikos BK 97 straipsnio 2 dalis numato, jog „turinčiais teistumą laikomi asmenys, kuriems baudmės vykdymas buvo atidėtas, - laikotarpiu, kuriam buvo atidėtas baudmės vykdymas“ (Lietuvos Respublikos BK 79 straipsnio 3 dalies 1 punktas). Jei asmuo, per nustatytą terminą nepadaro naujos nusikalstamos veikos bei jam nėra įstatymo numatytais pagrindais panaikintas baudmės vykdymo atidėjimas, tai tokiam asmeniui teistumas išnyksta pasibaigus baudmės vykdymo atidėjimui, t.y. paskutinę baudmės vykdymo atidėjimo dieną. Pažymėtina, jog anksčiau tokio asmens išnykusį teistumą patvirtindavo teismo nutartis atleisti nuteistąjį nuo baudmės.⁹⁹ Taigi, teigiamos teisinės pasekmės kylančios nuteistajam jau buvo ne kartą aptariamoms. Tai tokios situacijos, kai asmuo tinkamai vykdo jam paskirtas probacijos sąlygas, nedaro naujų nusikalstamų veikų bei administracinių teisės pažeidimų, kitaip tariant, kai nėra pagrindo panaikinti jam paskirtą baudmės vykdymo atidėjimą. Tokiais atvejais laikoma, kad baudmės tikslai buvo pasiekti be realaus baudmės atlikimo.

Tačiau, žinoma, jog ne visuomet asmeniui kylančios pasekmės yra teigiamos. Esant priešiškam nuteistojo elgesiui, kitaip tariant, kai asmuo piktybiškai nevykdo probacijos sąlygų, kyla ir atitinkamos teisinės pasekmės. Šiuo atveju pasekmes galėtume susieti su ankstesniuose skyriuose nagrinėta tema, t.y. baudmės vykdymo atidėjimo panaikinimu. Tai viena iš minėtų neigiamų teisinių pasekmių, kuri apsunkina nuteistojo padėtį, kadangi teismo nutartimi yra ne tik panaikinamas šio instituto vykdymas, bet ir priimamas sprendimas paskirti asmeniui realiai vykdyti atidėtą baudmę, t.y. izoliuoti asmenį nuo visuomenės. Tai, galima teigti, labiausiai pabloginanti nuteistojo padėtį teisinė pasekmė. Tam tikra prasme lengvesnė teisinė pasekmė, kuri gali kilti asmeniui, tokiu atveju yra papildomų probacijos sąlygų paskyrimas (pagal Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo 30 straipsnio 2 dalies 2 punktą). Tai papildomas asmens suvaržymas, paskiriant jam tam tikrus įpareigojimus, kurie yra būtini paskatinti asmenį laikytis probacijos nustatytų sąlygų bei įspėti, jog jei ir po šių papildomų įpareigojimų paskyrimo nesilaikys

⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 16 d. Teismų praktikos taikant bausmių vykdymo atidėjimą apžvalga (Baudžiamojo kodekso 75 ir 92 straipsniai), Nr. 28.

minėtų sąlygų, tai bausmės vykdymo atidėjimas jam gali būti panaikintas. Dar viena iš lengvesnių, bet vis tiek neigiamų teisinių pasekmių, kurios gali kilti asmeniui, kuriam paskirtas bausmės vykdymo atidėjimas, yra probacijos termino pratęsimas (pagal Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo 30 straipsnio 2 dalies 1 punktą). Vienintelis šio pratęsimo ribojimas yra tas, jog paskirtas ir pratęstas laikas negali būti ilgesnis už bausmės vykdymo atidėjimo laiką.

Taigi, galima teigti, jog asmenų, kuriems atidėtas bausmės vykdymas, teisinė padėtis tiesiogiai priklauso nuo pačių asmenų, jų elgesio probacijos laikotarpiu. Jei asmuo supranta jam paskirto bausmės vykdymo atidėjimo tikslus, suteikiamos jam galimybės pasitaisyti svarbą, yra nusiteikęs dirbti su Probacijos tarnybų darbuotojais bei laikytis įpareigojimų, tai savaime rodo jo norą ir pastangas taisyti, po ko tokio asmens teisinė padėtis tampa lengvesnė. O esant priešingai situacijai, kai asmuo nenusiteikęs bendradarbiauti arba nesupranta jam suteiktos galimybės svarbos, priešišškai ar piktybiškai nevykdo paskirtų įpareigojimų, taip nepakludamas ne tik teismui, bet ir visai teisinei sistemai, asmens teisinė padėtis sunkėja arba tampa visiškai sudėtinga, t.y. suvaržoma jo laisvė.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Bausmės vykdymo atidėjimo instituto raida rodo, jog įstatymų leidėjas nuolatos siekė tobulinti šio instituto reglamentavimą. Kita vertus, bausmės vykdymo atidėjimo teisinė prigimtis ir vieta Baudžiamajame įstatyme teisės doktrinoje aiškinama skirtingai. Darbo autorės nuomone, bausmės vykdymo atidėjimas – tai atskira baudžiamosios atsakomybės realizavimo forma, kai asmuo, kaltas nusikaltimo (nusikaltimų) padarymu, teismui nusprendus, kad yra pakankamas pagrindas manyti, jog bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo, gali būti atleidžiamas nuo bausmės, paskiriant jam vieną ar kelias tarpusavyje suderintas Baudžiamojo įstatymo numatytas poveikio priemones ir (ar) pareigas.
2. Bausmės vykdymo atidėjimo instituto taikymo ribų plėtimas rodo šio instituto ir pačios baudžiamosios teisės raidos tendenciją – humaniškesnę ir atitinka Tarptautinės teisės aktuose įtvirtintas nuostatas mažinti įkalintų asmenų skaičių bei didinti alternatyvų laisvės atėmimo bausmei taikymą. Todėl esant aplinkybėms, kurios leidžia taikyti šį institutą, teismai visais atvejais turi apsvarstyti ir įvertinti galimybę taikyti bausmės vykdymo atidėjimą. Šio instituto taikymas yra teismo teisė, bet ne pareiga (diskrecija), todėl net ir esant visoms BK numatytoms sąlygoms, teismas sprendžia dėl bausmės vykdymo atidėjimo taikymo. Taigi, ypatingą svarbą įgauna išvada, jog bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo.
3. Pagrindinės problemos, kylančios bausmės vykdymo atidėjimo vykdymo stadijoje – tai probacijos sąlygų nevykdymas bei netinkamas vykdymas. Maždaug pusę pateiktų Probacijos tarnybų teikimų dėl probacijos panaikinimo bei daugiau nei pusę dėl papildomų priemonių paskyrimo, teismai patenkina. Atsižvelgiant į tai, kokia nedidelė, palyginti su asmenų, kuriems atidėtas bausmės vykdymas skaičiumi, yra pateikiamų teikimų dalis, galima teigti, kad dauguma nuteistųjų yra linkę bendradarbiauti su Probacijos tarnybų inspektorais bei vykdyti jiems paskirtas probacijos sąlygas, o Probacijos tarnybų vykdoma asmenų priežiūra bei kontrolė teigiamai veikia nuteistuosius asmenis bei padeda juos resocializuoti.
4. Pabrėžtina, jog yra aplinkybių, kurių Lietuvos Respublikos įstatymai nenumato ir nereglementuoja, pvz.: įstatymuose neįtvirtinta, kiek kartų teismas gali taikyti bausmės vykdymo atidėjimą tam pačiam nuteistajam; taip pat nenumato konkrečių taisyklių, kaip naujojo BK pakeitimo nuostatomis gali pasinaudoti už

sunkius nusikaltimus įkalinti nuteistieji, kuriems nuosprendžio įsigaliojimo metu Baudžiamasis įstatymas dar nenumatė galimybės atidėti bausmės vykdymą (remiantis Lietuvos Respublikos BK 3 straipsniu, numatančiu švelnesnės Baudžiamojo įstatymo normos grįžtamąją galią); arba kiek poveikio priemonių ir pareigų teismas gali paskirti vienam asmeniui atidėdamas bausmės vykdymą. Šios ir kitos konkrečiai neapibrėžtos nuostatos praktikoje kelia tam tikrų problemų, kurios apsunkina teismų darbą bei vienodos praktikos kūrimą. Darbo autorės nuomone, būtų tikslinga apsvarstyti šių reikšmingų bausmės vykdymo atidėjimo institutui aspektų įtvirtinimą Baudžiamųjų įstatymų nuostatose.

SANTRAUKA

Bausmės vykdymo atidėjimo probleminiai aspektai

Šiame magistro darbe pateikiama bausmės vykdymo atidėjimo samprata, šio instituto ištakos bei raida.

Analizuojami pasirinktų užsienio šalių baudžiamieji įstatymai, kurie įtvirtina panašius arba netgi identiškus, kaip bausmės vykdymo atidėjimas institutus bei šie institutai lyginami su Lietuvos Respublikos baudžiamajame įstatyme įtvirtintu šio instituto reglamentavimu.

Šiame darbe pateikiamos aktualesios ir svarbiausios problemos, susijusios su Baudžiamajame įstatyme įtvirtintomis bausmės vykdymo atidėjimo taikymo sąlygomis, vertinant jų taikymo praktiką. Taip pat, analizuojami ir vertinami šio instituto vykdymo ypatumai bei kylančios teisinės pasekmės, remiantis Probacijos institucijų veiklos praktika bei šių institucijų naudojama metodika. Pateikiama ir vertinama aktuali Lietuvos Respublikos teismų praktika tiek šio instituto taikymo, tiek vykdymo klausimais.

Taip pat, siūloma papildyti BK įtvirtintas bausmės vykdymo atidėjimo nuostatas konkrečiomis šio instituto taikymo taisyklėmis, kurios padėtų suvienodinti teismų praktiką bei palengvinti teismų darbą: nustatyti, kiek kartų asmeniui gali būti atidedamas bausmės vykdymas; numatyti, kaip naujausiojo BK pakeitimo nuostatomis (2015 m. kovo 24 d. redakcija) gali pasinaudoti už sunkius nusikaltimus įkalinti nuteistieji, kuriems nuosprendžio įsigaliojimo metu Baudžiamasis įstatymas dar nenumatė galimybės atidėti bausmės vykdymą; nustatyti, kiek konkrečiai baudžiamojo ar auklėjamojo poveikio priemonių teismas gali paskirti asmeniui atidedamas bausmės vykdymą ir pan.

Darbo pabaigoje pateikiamos išvados.

SUMMARY

The problematic aspects of Suspended Execution of Sentence

The concept, origin and development of the suspended execution of sentence are discussed in this Master thesis.

Foreign criminal laws which pursue similar or even identical institutes such as the suspended execution of sentence are analyzed and they are also compared with the regulation of this Institute adopted by the Lithuanian Criminal law.

The most relevant and important problems arising from the conditions of the application of the suspended execution of sentence which are adopted in the Criminal law are discussed in this thesis, too. In addition, based on the practice and methodology of the Probation institutions, the analysis and assessment of peculiarities and legal consequences of the execution of this Institute are provided. The relevant practice of Lithuanian Courts regarding application and implementation of the suspended execution of sentence is presented and assessed as well.

Furthermore, it is proposed to implement regulations of the suspended execution of sentence adopted by The Criminal Code by specific rules in order to unify the judicial practice and to facilitate courts work. It is also proposed to indicate, how many times the suspended sentence may be applied for the individual, to foresee how convicted for serious crimes, whom the Criminal law has not determined the possibility to postpone the execution of the sentence while announcing the verdict, can take advantage of the most recent changes in the regulations of the Criminal Code (24 March 2015 edition), and, to determine how many criminal or correctional measures, in particular, the court may appoint to a person while suspending the execution of sentence.

Finally, conclusions are provided.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai:

Nacionaliniai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.
2. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, *Valstybės žinios*, 1995 m., Nr. 40 -987.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.
4. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 37-1341.
5. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 73-3084.
6. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.
7. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 64-2569.
8. Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 4-108.
9. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausioji Taryba. *Vyriausybės žinios*, 1961, Nr. 18-148.
10. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausioji Taryba, 1961-06-26. [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. lapkričio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.849A4BCA291A>>.
11. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 48, 64, 67, 75, 82, 87, 92 straipsnių pakeitimo ir 77, 94 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas, *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 5-138.
12. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 38, 47, 63, 66, 70, 75, 82, 93, 129, 166, 167, 172, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 194, 196, 197, 198, 198¹, 198², 199, 202, 213, 214, 215, 225, 227, 228, 231, 233, 235, 252, 256, 257, 262, 284, 285, 312 straipsnių, priedo pakeitimo ir papildymo, XXVI, XXX skyrių pavadinimų pakeitimo ir kodekso papildymo 256¹, 257¹ straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 81-3309.

13. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 20, 42, 63, 67, 68, 72, 75, 77, 82, 90, 91, 92, 95, 97, 128, 144, 148, 150, 178, 182, 194, 195, 201, 204, 205, 210, 211, 212, 220, 221, 222, 223, 230, 236, 246, 248, 260, 263, 287, 306 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 2281 straipsniu įstatymas. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 108-4030.
14. Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo Nr. XI-1860 11, 17, 18, 21, 25, 30 ir 31 straipsnių pakeitimo įstatymas. *Teisės aktų registras*, 2015, Nr. 2015-11079.
15. Lietuvos Respublikos tarnybos kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statusas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 39-1088.
16. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. vasario 21 d. nutarimas “Dėl Probacijos sistemos Lietuvoje koncepcijos ir probacijos sistemos Lietuvoje koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo”. Nr. 220. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 27-989.
17. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2012 m. birželio 27 d. įsakymas „Dėl probacijos ir kitų baudžiamosios atsakomybės priemonių vykdymo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 74-3864.
18. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. liepos 9 d. nutarimas “Dėl 1996 m. liepos 2 d. ir 1997 m. sausio 9 d. įstatymų, kuriais buvo padaryti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 310 straipsnio pakeitimai ir papildymai, atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai”, Vilnius, 1998.

Tarptautinės teisės aktai

19. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 1990 m. gruodžio 14 d. rezoliucija “Minimalios standartinės taisyklės dėl priemonių, nesusijusių su laisvės atėmimu” (Tokijo taisyklės, 1990), Nr. 45/110. [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. vasario 28 d.]. Prieiga per internetą:
<<http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r110.htm>>.
20. Europos Tarybos Ministrų komiteto 1992 m. spalio 19 d. rekomendacija “Europos taisyklės dėl visuomeninio pobūdžio sankcijų ir priemonių” (Europos taisyklės, 1992), Nr. R (92) 16. [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. vasario 28 d.]. Prieiga per internetą:
<<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2622598&SecMode=1&DocId=605174&Usage=2>>.

Kitų valstybių baudžiamieji įstatymai

21. Baltarusijos Respublikos baudžiamojo kodekso 77 straipsnis. [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. gruodžio 2 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/5763/file/BEL_CC_am2014_ru.pdf>.

22. Estijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. gruodžio 1 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/4707/file/Estonia_Penal%20Code_am2013_en.pdf>.

23. Prancūzijos Respublikos baudžiamojo kodekso 132-20 straipsnio 1 dalis. [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. gruodžio 1d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/3316/file/France_Criminal%20Code%20updated%20on%2012-10-2005.pdf>.

24. Prancūzijos „Beranger“ įstatymas [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. lapkričio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://criminocorpus.revues.org/132#tocto1n3>>.

25. Rusijos Federacijos baudžiamojo kodekso 73 straipsnis. [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. gruodžio 2d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/4250/file/RF_CC_1996_am2012_ru.pdf>.

26. Ukrainos baudžiamojo kodekso 75 straipsnis. [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. gruodžio 2 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/3814/file/Ukraine_CC_2001_am_2010_ru.pdf>.

27. Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamojo kodekso 56a straipsnis. [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą:

<http://legislationline.org/download/action/download/id/6115/file/Germany_CC_am2013_en.pdf>.

Specialioji literatūra

28. ABRAMAVIČIUS, A. (et al). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras: bendroji dalis*. 1–98 straipsniai. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.

29. ABRAMAVIČIUS, A. (et al). *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas, 1996.

30. DRAKŠIENĖ, A., DRAKŠAS, R. *Nepilnamečių baudžiamoji atsakomybė*. Vilnius: Eugrimas, 2007, p. 352-365.
31. Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos biudžeto planavimo skyriaus Darbo su asmenimis, esančiais apygardų probacijos tarnybų priežiūroje, ataskaita, 2015 m. sausio – gruodžio mėn. duomenys [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. vasario 21 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/kalejimudepartamentas/veikla/ataskaitos/metines.html>>.
32. Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos probacijos skyriaus 2015 m. kovo 2 d. pažyma apie kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos probacijos skyriaus ir apygardų probacijos tarnybų tarnybinės veiklos rezultatus per 2014 metus, Nr. LV-636.
33. Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos biudžeto planavimo skyriaus Darbo su asmenimis, esančiais apygardų probacijos tarnybų priežiūroje, ataskaita, 2014 m. sausio – gruodžio mėn. duomenys. [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. vasario 21 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/kalejimudepartamentas/veikla/ataskaitos/metines.html>>.
34. Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2014 metų veiklos ataskaita. Vilnius, 2015-02-11, Nr. LV-483. [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. vasario 21 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.kalejimudepartamentas.lt/download/9913/kd%202014%20m.%20veiklos%20ataskaita.pdf>>.
35. Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2013 metų veiklos ataskaita. Vilnius, 2014-02-07, Nr. LV-300. [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. vasario 21 d.] Prieiga per internetą: <http://www.kalejimudepartamentas.lt/download/3934/skmbt_c28014031015080.pdf>.
36. KLIMKA, A., APANAVIČIUS, M., MISIŪNAS, J. *Tarybinė baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vilnius, 1972, p. 361-362.
37. LEVON, J., „Baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo atidėjus bausmės vykdymą teisiniai padariniai“. *Teisė*. 2012, t. 84, p. 97-111.
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo kasacine tvarka 2007 metais praktikos apžvalga. [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. vasario 21 d.]
39. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/IxSitesUpload/Upload_LAT.LT/File/veikla/baudz%20apzvalga.pdf>.

40. PIESLIAKAS, V. *Baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Aplinkybės, darančios įtaką baudžiamajai atsakomybei, ir nusikalstamos veikos teisiniai padariniai*. Vilnius: Justitia 2008, p. 384-399.
41. PIESLIAKAS, V. „Bausmės individualizavimas ir teisingumo principo įgyvendinimas skiriant bausmes“. *Jurisprudencija*, 2008, 11(113), p. 7-15.
42. SAKALAUSKAS, G. (*et al.*). „Probacijos modelio sukūrimas Lietuvoje. I dalis. Situacijos analizė.“ *Teisės institutas*. 2002, p. 24-31.
43. SAKALAUSKAS, G. „Ar prasminga probacijos tarnybų darbą vertinti pagal aprobuojamųjų recidyvą?“ *Teisės problemos*. 2014, Nr. 4 (86);
44. SAKALAUSKAS, G. „Įkalinimas Lietuvoje: praktika ir prasmė“. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*. 2007, p. 122-134.
45. „Teisės pažeidėjo įvertinimo sistema OASys vadovas. 2 leidimas.“ *Crown copyright*, 2002.
46. USTINAVIČIŪTĖ, L., ŽUKAUSKIENĖ, R. ir LAURINAVIČIUS, A. „Lietuvos nuteistųjų pakartotinio nusikalstamumo rizikos veiksniai: OASys metodikos diskriminantinio validumo analizė“. *Socialinių mokslų studijos*. 2009, 4(4), p. 339-356.
47. Valstybės kontrolės išankstinio tyrimo ataskaita „Probacijos sistemos Lietuvoje koncepcijos įgyvendinimas“. 2014, Nr. IT-P-40-9-11.

Teismų praktika:

Kasacinė jurisprudencija

48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-510-507/2015.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija. 2015 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-7-386-746/2015.
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-302/2014.
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-488/2013.
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinė sesija. 2010 m. sausio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-P-6/2010.
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. vasario 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-13/2010.

54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gegužės 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-271/2010.
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. birželio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-196/2009.
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 16 d. Teismų praktikos taikant bausmių vykdymo atidėjimą apžvalga (Baudžiamojo kodekso 75 ir 92 straipsniai). *Teismų praktika*, 2008-02-15 Nr. 28.
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-710/2007.
58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. lapkričio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-741/2007.
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. lapkričio 27 d. nutartis, Nr. 2K-697/2007.
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. lapkričio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-572/2006
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. birželio 16 d. teisėjų senato nutarimas Dėl teismų praktikos atidedant paskirtųjų bausmių vykdymą, Nr. 25.
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. liepos 27 d. Teismų praktikos, taikant paskirtų bausmių vykdymo atidėjimą, apžvalga. *Teismų praktika*, Nr. 13.

Kita teismų praktika

63. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjas. 2015 m. rugpjūčio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 1S-407-531/2015.
64. Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1A-353-116/2015.
65. Kauno apygardos teismas. 2014 m. rugpjūčio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 1S-1509-3883/2014.
66. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyrius. 2014 m. rugsėjo 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-1602-175/2014.
67. Šiaulių apygardos teismas. 2013 m. gegužės 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 1S-613-332/2013.
68. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. spalio 2 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1A-519-48-2008.
69. Ukmergės rajono apylinkės teismas. 2015 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. T-11-627/2015.

70. Alytaus rajono apylinkės teismas. 2015 m. kovo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. T-104-448/2015.
71. Kėdainių rajono apylinkės teismas. 2015 m. kovo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. T-25-813/2015.
72. Kaišiadorių rajono apylinkės teismas. 2015 m. balandžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. T-300-548/2015.
73. Vilniaus miesto apylinkės teismas. 2014 m. gegužės 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. T-456-271/2014.
74. Vilkaviškio rajono apylinkės teismas. 2014 m. rugpjūčio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. T-167-503/2014.
75. Kaišiadorių rajono apylinkės teismas. 2014 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. T-820-548/2014.
76. Prienų rajono apylinkės teismas. 2014 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. T-105-950/2014.
77. Švenčionių rajono apylinkės teismas. 2014 m. lapkričio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. T-222-763/2014.
78. Vilniaus miesto apylinkės teismas. 2014 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. T-722-870/2014.
79. Kelmės rajono apylinkės teismas. 2014 m. gruodžio 2 d., nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. T-83-446/2014.
80. Kauno apylinkės teismas. 2014 m. gruodžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. T-1107-667/2014.
81. Telšių rajono apylinkės teismas. 2014 m. gruodžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. T-190-971/2014.
82. Anykščių rajono apylinkės teismas. 2009 m. kovo 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-48-266/2009.